

**UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA**

DIPLOMSKA NALOGA

ALEKSANDRA MUHIČ

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA
Študijski program: PREDŠOLSKA VZGOJA

PSIHOANALIZA SKOZI PRAVLJICO

DIPLOMSKA NALOGA

Mentor: dr. Darij Zadnikar, doc.

Kandidatka: Aleksandra Muhič

Ljubljana, avgust, 2012

**"Kdor gleda vase, vidi, kdor išče zunaj sebe,
sanja."**

C. G. Jung

**»Čudeži niso v nasprotju z naravo, ampak v
nasprotju z našim pojmovanjem narave.«**

Francišek Asiški

POVZETEK

V svoji diplomski nalogi predstavljam nezavedni proces človeka skozi psihoanalizo pravljice. Vsi ljudje predstavljamo večinski del kolektivnega nezavednega. Odgovore na vprašanja o bistvu stvari, eksistencializmu, nam daje ravno ta večinska količina nezavednega v vsakem človeku. Skozi simboliko pravljice predstavljam pot vsakega posameznika, ki jo mora prehoditi, da se samouresniči v življenju.

Preko pravljic se otrok v procesu zorenja svoje osebnosti postopoma poslavlja od arhetipskega nezavednega, saj mora te elemente primerno sublimirati v zavest. Z uporabo psihoanalitičnega modela človeške osebnosti v pravljicah se prenašajo tudi večne arhetipske resnice vsega človeštva.

Na koncu sem analizirala tri pravljice bratov Grimm.

KLJUČNE BESEDE:

- kolektivno nezavedno
- eksistencializem
- analiza pravljice
- simboli

ABSTRACT

In my thesis I present the unconscious process of a man through a fairy tale analysis. All mankind represent a major part of the unconscious. The answers to the questions about the essential, existentialism, are obtained by this major quantity of the unconscious in every man. Through the symbolism of a fairy tale I present the way an individual has to walk to gain selfrealisation in life.

Through fairytales a child in the process of his personality maturing step by step says goodbye to the archetypical unconscious since he has to sublimate these elements in his consciousness. By using a psychoanalytical model of a human personality in fairy tales the eternal archetypical truths of all mankind spread.

At the end I analysed three fairy tales of the Grimm brothers.

KEY WORDS:

- collective unconscious
- existentialism
- fairy tale analysis
- symbols

KAZALO

1	UVOD	1
2	POREKLO IN IZVOR PRAVLJIC	3
3	NAMEN PRAVLJIC	4
4	BETTELHEIMOVO STALIŠČE POMENA IN VPLIVA PRAVLJIC NA OTROKE 4	4
5	NOTRANJE RAZISKOVANJE PREKO PRAVLJIC	5
6	RAZUMEVANJE PRAVLJICE PRI OTROKU	7
7	PRAVLJICA KOT NEVIDNA SVETOVALKA	10
8	VPLIV NEZAVEDNEGA: NEVARNOST ALI OSVOBODITEV	12
9	URESNIČENJE NEZAVEDNIH ŽELJA	13
10	ZLO NASPROTI DOBREMU – EKSISTENCIALNA KRIZA	15
11	POT JUNAKA – PROCES INDIVIDUACIJE	17
12	NOTRANJA INTEGRACIJA	20
	12.1 OJDIPSKI KONFLIKTI IN RAZREŠITVE	21
13	POT ISKANJA SEBSTVA	23
14	MOTIVI REINKARNACIJE	24
15	NEPOZNANA POT	25
16	POMEN ČAROVNICE – INICIATORKA	28
17	POMEN ŠTEVIL	28
18	ANALIZE PRAVLJIC:	29
	18.1 RDEČA KAPICA.....	29
	18.2 PEPELKA	31
	18.3 MOTOVILKA	33
19	SKLEP	36
20	VIRI IN LITERATURA	40
	20.1 VIRI.....	40
	20.2 LITERATURA	40

1 UVOD

V diplomski nalogi sem opisala proces otrokovega odraščanja preko simbolike pravljic. Pravljica zelo veliko pripomore k duševnemu razvoju otrok. Utemeljitelj analitične psihologije Carl G. Jung je mnenja, da so splošne težave človeka v veliki meri kot nekakšni potomci kolektivnega nezavednega in zavestnega, v preoblikujoči se zavesti. Preko našega intuitivnega dela, skozi sanje, pa tudi preko pravljic, lahko najdemo ugodno razrešitev naših težav. Otrok jih bo razrešil preko slednje – pravljice.

Kot rešiteljica marsikaterih težav, sem mnenja, da je večkrat opisana kot nekakšen prehod iz zemeljskega stanja v nebeško stanje, človeka v nadčloveka, minljivosti v večnost, nevednosti v vednost, neizkušenost v izkušenost itd. Otroci dobro razumejo sporočilno vrednost pravljice. Skozi simboliko jim posreduje pojme, kot so zlo, ljubezen, pravica. Ravno zaradi njenih bogate simbolne vsebine, je zelo blizu otrokovemu notranjemu svetu.

Večinoma pravljice predstavljajo na nek način približke antičnih mitov, ki so se ustno pripovedovali. Pravljice, pripovedi in miti so vedno imeli pomembno vlogo. Če bi družba, ki jih je prenašala, te pozabljala, bi to bil ekvivalent izgubi duše. Bušmani npr. so bili izredni pripovedovalci. So aktivni pripovedovalci. Pravljice povejo, kakšen bi moral biti svet (družini, državi, plemenu) ter kako in kaj je potrebno popraviti, ko ni več harmonije. Slednje je pravilo sveta, ki je pravičen.

V pravljicah se opazi krožna struktura. Začne se, ko junak odide od doma, ima določene naloge, sreča prijatelje, modreca, ko več ne ve kaj naj naredi, le ta pa mu da čudežni predmet, ki predstavlja višek pravljice, saj ima zdaj junak vso moč, da se sooči s preizkušnjo.

Če z našimi merili ocenjujemo pravljico je ta laž. Navzven zmaji ne obstajajo. Pravljice imajo svojo strukturo, ki je simbolična. Racionalna razlaga ne daje pravega vpogleda. Otroci vedo, da zmaji navzven ne obstajajo. Vedo, kako ga lahko ubijejo, premagajo, kajti vse naše notranje moči predstavlja živalska narava – borba z zlim. Zmaj ni zunanji svet. Zmaj smo mi. Mi, ki smo ubili svoje sanje. Tisti, ki se ne da, ne more noben zmaj nič. Problemi so v psihi, duhu. Borimo se s samim seboj. Bolj ko se borimo, bolj se

čutimo ogroženi, bolj raste moč "sovražnika". Ravno zaradi te vednosti, sem mnenja, da bi se morali temu "sovražniku" enostavno prepustiti. Večji ko je naš upor, večjo moč dobi. Mislim, da z zlom lahko opravimo z razumevanjem. To lahko ponazorim s primerom strahu. Če nas je strah nečesa ali nekoga, nam tista stvar, bitje predstavlja ogroženost. Vendar ogroženost od česa? Bi se lahko nadalje spraševali. Marsikdo, bi odgovoril, da gre za življenjsko ogroženost. Poglavitno ogroženost jaz vidim v ego. Ego je na skrajnem robu ogroženosti. Ego je v življenjski nevarnosti. Lahko izgubimo ugled, hišo, avto, lepoto, mladost...itn. Ko dovolimo, da ego izgubi, ko izzovemo njegovo smrt, se šele takrat lahko zavemo kdo v resnici smo in se raziskujemo, vendar ne v dualističnih borbah, kot se to pogosto dogaja, ko sta resnični jaz in lažni ego v nasprotju drug z drugim, marveč na višji stopnji, kjer ni prostora za iluzije, marveč za spregled resnice, kot je to že govoril Sokrat. Ločiti je potrebno bistvo ne bistva, zrna od plevla, kot je to počela Pepelka. Na koncu pravljice junak dobi nagrado oz. je poplačan za svoj boj. Seveda si jo zasluži le dobri junak. Dejansko gre za spravo s samim seboj. Nagrada je bolj posledica junakovih borb za pravico, ki nam hkrati tudi govori kako doseči srečo. Princ pride samo na koncu zgodbe, kar je posledica, ne cilj. Sreča je vedno boj, opravljanje nalog, pot, ne cilj. Sreča je, ko združimo osebnost z duhom. Skoraj vsaka pravljica se konča s tem. Pot, na katero se junak odpravi, ko gre od doma, je bistvenega pomena. V pravljicah je to po navadi gozd.

Ignoriranje čudežnosti teh zgodb, ki so koristne za nas, kot na primer bivališče starih gozdčikov in preporod stanja, ki mu sledi, je dejansko zanikanje lastnih potreb po tej čarobnosti, po lepoti, neverjetnosti, po čudežih. Te težnje so del nas. Mislim, da so vsa čudesa sama po sebi že v nas, in sicer v latentnem stanju, ki le čakajo, da jih posameznik afirmira skozi zavest njene prisotnosti.

V tem procesu se poveča kakovost odnosov, ko posameznik odkrije veliko podobnost z drugimi, kot na primer emocije, hrepenenja in arhetipske temelje. Pri tem spozna, da določeni deli nas ne obstajajo ločeno oz. da so le v nas, marveč so deli večjih celot, ki so prepoznavne tudi v družbi. Po Jungu, se v tem procesu sebstvo posameznika poenoti s človeštvom. Pomembno pa je, da ločimo individuacijo od individualizma, za katerega je Jung menil, da je namerno poglobljanje in poudarjanje razlik. Individuacija je osebna upravljanje naših skupnih arhetipskih elementov. Individuacija ni enostaven proces, zanjo potrebujemo pogum. Vsak človek se že po svojih naravi oklepa varnosti,

stabilnosti kolikor je le mogoče. Vendar če se sami ne odpravimo na pot in ne sprejmemo vseh posledic, ki k temu pridejo, je naša rast oz. osebni razvoj človeka oviran oz. ustavljen. V simboličnem pomenu, bi lahko rekli smrt starega in rojstvo novega, lepšega, boljšega. Vedeti pa moramo, da ni rojstva brez bolečine. Ravno ta nas prisili, da ponovno razmislimo o svojih preteklih dejanjih, jih analiziramo, na novo ocenimo in spremenimo način razmišljanja in pogledamo z druge perspektive, razvijemo samospoštovanje in pogum.

2 POREKLO IN IZVOR PRAVLJIC

Prepričanje, da poreklo pravljice sega v ljudsko tradicijo, ki prenaša in ohranja pradavna verovanja, velja še danes. Proučevalci pravljic menijo, da so njihovi avtorji anonimni, domišljjsko nadarjeni ljudje, ki so si izmišljevali pravljice, za vzgojo lastnih otrok.

Jung in še nekateri znanstveniki so trdili, da sta smisel in sporočilo pravljice veliko kompleksnejša od poenostavljene in površne interpretacije, saj so v pravljicah prisotni simboli. S proučevanjem tradicionalnih pravljic številnih starih civilizacij, njihovih mitov in legend so našli skupne simbole in elemente, ki se pojavljajo v mnogih znanih pravljicah in pripovedkah. Prišli so tudi do sklepa, da številne pravljice, kljub temu da pripadajo različni kulturi in tradiciji, vsebujejo niz enakih ali zelo podobnih elementov, ki se vedno znova pojavljajo celo v istih ali zelo podobnih kombinacijah in medsebojnih odnosih.

Obstaja arhetip človeka, skrit v kolektivnem nezavednem oziroma v neke vrste neosebne spominu, ki je skupen vsem ljudem in se skozi simbole izraža kot človekova težnja po celovitosti, po uresničenju ne le fizične, temveč tudi duhovne eksistence. Ta arhetip se vsakodnevno pojavlja tudi v sanjah, zato so simboli v mitih, pravljicah in sanjah nekakšno notranje vodstvo arhetipskega človeka, ki vsakega posameznika usmerja k raziskovanju in odkrivanju svojih notranjih moči in zmožnosti.

Pravljica predstavlja kanal, ki ima namen vzpodbuditi določen arhetip. Predstavljena je kot potovanje skozi svet arhetipov v zavest. Včasih so veliko pomembnost pripisovali

prenosu pravljič, legend in pripovedk, preko ustnega izročila, saj elektronske medijske komunikacije še ni bilo. Veliko etničnih skupin še danes uporabljajo takšno metodo komunikacije. Opustitev tega enačijo z izgubo duše.

3 NAMEN PRAVLJIC

Namen pravljice je, da ostaja nadalje v funkciji graditve posameznika na osebnih, pa tudi širših, družbenih funkcijah. To človeku omogoča uresničitev sebstva z vsemi duhovnimi in materialnimi lastnostmi. Duhovna funkcija odraža posameznikovo potrebo po notranjem miru, ravnovesjem, materialna funkcija pa naj bi odražala potrebe po preživetju, zdravju, ohranjanju, materije, človeške oblike.

Veliko simboličnih motivov v pravljicah vodi posameznika, da osredotoči svoj nagon, želje in notranjo moč v plemenita dela, kar zagotavlja pot samouresničitve, sreče. Od tega ima posameznik tudi celostno korist, ki jo predstavlja mnogo večje notranje zadovoljstvo, od gole koristi materialnih dobrin.

4 BETTELHEIMOVO STALIŠČE POMENA IN VPLIVA PRAVLJIC NA OTROKE

Pravljice dajo otroku vpogled v globlji smisel življenja in v tisto, kar je zanj na njegovi razvojni stopnji najpomembnejše. Če hoče zgodba zares pritegniti otrokovo pozornost, ga mora zabavati in predramiti njegovo radovednost. Za obogatitev njegovega življenja, mora spodbujati njegovo domišljijo, mu pomagati, da razvija svoj razum in si pojasnjuje svoja čustva. Biti mora uglašena z njegovimi strahovi in prizadevanji, priznavati mora njegove težave in hkrati nakazovati rešitve problemov, ki ga mučijo. Navezati se mora na vse dele njegove osebnosti hkrati, ne da bi kadar koli podcenjevala otrokove stiske. Priznavati jim mora vso resnost, hkrati pa spodbujati otrokovo zaupanje vase in v svojo prihodnost. V celotni otroški književnosti ne bi našli skorajda ničesar, kar bi lahko v omenjenih in številnih drugih pogledih tako obogatilo in zadovoljilo otroka in odraslega kakor ljudska pravljica. Skozi dolga stoletja do danes, preko ustnega izročila

nagovarjajo vse plasti človekove osebnosti istočasno in svojo vsebino sporočajo na način, ki sega od otrokovega do odraslega uma (Bettelheim, 1999).

Takšne zgodbe se ukvarjajo z vsesplošnimi človeškimi problemi, zlasti tistimi, ki zaposlujejo otrokove misli, govorijo njegovemu oblikujočemu se jazu in spodbujajo njegov razvoj, hkrati pa sproščajo predzavestne in nezavedne pritiske. Zavestno priznavajo in utelešajo pritiske onega in kažejo načine, kako zadovoljiti tiste izmed njih, ki so v skladu z zahtevami jaza in nadjaza. Na splošno otroci veliko bolj uživajo v ljudskih pravljičah kakor v drugih zgodbah za otroke, ker izhajajo iz otrokovega dejanskega psihološkega in čustvenega stanja. Te pravljice hude notranje pritiske otrok pripovedujejo na način, ki ga otrok nezavedno razume. Ne podcenjujejo izredno resnih notranjih bojev, ki spremljajo odraščanje, marveč nudijo primere tako začasnih kot trajnih razrešitev problemov, ki mučijo otroka. Velika vrednost pravljič je v tem, da dajejo otrokovi domišljiji nove razsežnosti, ki jih sam ne bi mogel odkriti. Zelo pomembna je oblika in struktura pravljič, ki otroku nudita podobe, s katerimi lahko strukturira svoja dnevna sanjarjenja in z njimi bolje usmerja svoje življenje (Bettelheim, 1999).

5 NOTRANJE RAZISKOVANJE PREKO PRAVLJIC

Reakcije in najpomembnejše izkušnje majhnega otroka so v veliki meri nezavedne in naj bi takšne tudi ostale, dokler otrok ne doseže večje zrelosti in razumevanja (Bettelheim, 1999). Strinjam se z Bettelheimom, ko pravi, da nezavednih misli pri otroku ne ozaveščamo.

Otrok doživlja pravljичne motive kot čudežne, ker v njih sluti razumevanje in upoštevanje svojih čustev, upov in bojazni, ne da bi jih moral spravljati na površje in raziskovati v ostri luči razuma. Pravljice obdarjajo otroke s čudežnostjo prav zato, ker se otrok natančno ne zaveda, s čim so ga očarale (Bettelheim, 1999).

Filozofa Chesterton in Lewis, sta menila, da so pravljice nekakšna duhovna raziskovanja in zato najbolj življenjske, ker razkrivajo človeško življenje, kot ga vidimo ali občutimo ali slutimo od znotraj.

Edina književna oblika, ki otroka usmerja k odkrivanju lastne identitete in poklicnosti in mu tudi pokaže, katere izkušnje potrebuje za nadaljnji razvoj značaja, so pravljice. Le-te sporočajo, da je kljub težavam vsakomur dosegljivo prijetno, uspešno življenje, samo, če se ne umika tveganim bojem, brez katerih ne more nikdar doseči prave identitete. Otroku obljublajo, da mu bodo, če si bo upal podati se na to strašno in naporno iskanje, priskočile na pomoč naklonjene sile, in zato mu bo uspelo. Istočasno pa tudi svarijo, da so tisti, ki so preveč strahopetni in ozkosrčni, da bi se podajali v nevarnost zaradi iskanja samih sebe, obsojeni na dolgočasno životarjenje ali še kakšno hujšo usodo (Bettelheim, 1999).

V celotni človeški zgodovini je bilo otrokovo intelektualno življenje, razen neposredne izkušnje v družini, odvisno od verskih in mitoloških zgodb ter pravljič.

Notranji procesi se v pravljici pozunanijo in postanejo razumljivi, ker jih predstavljajo junaki in dogodki zgodbe. V tradicionalnem hindujskem zdravilstvu so duševno zmedenemu človeku za meditacijo predpisali pravljico, ki je predstavljala njegov konkretni problem. Upali so, da bo zaradi premišljevanja o zgodbi človek z duševnimi motnjami spoznal, zakaj je v življenju zašel s prave poti, in tudi našel izhod. Iz tega, kar je pravljica pripovedovala o človekovem obupu, upih in načinih premagovanja stisk, je bolnik lahko odkril pot iz svoje stiske. Našel je lahko tudi način, kako najti samega sebe, kot je to storil junak zgodbe (Bettelheim, 1999).

Pravljica je zdravilna, ker bolnik lahko najde lastne rešitve s premišljevanjem o tem, kar zgodba, kot se zdi, posredno pripoveduje o njem in njegovih notranjih konfliktih v nekem določenem obdobju njegovega življenja (Bettelheim, 1999).

Vsebina izbrane pravljice po navadi nima nič opraviti z bolnikovim zunanjim življenjem. Veliko pa ima opraviti z njegovimi notranjimi problemi, ki se zdijo nerazumljivi in zato nerešljivi. Čeprav se morda pravljica začne čisto realistično in vsebuje elemente vsakdanjosti, se ne nanaša na zunanji svet. Pravljice ne posredujejo

koristnega znanja o zunanjem svetu, kar nakazuje njihova nerealistična narava, marveč odslikavajo človekove notranje procese (Bettelheim, 1999).

6 RAZUMEVANJE PRAVLJICE PRI OTROKU

Znanstvene razlage zahtevajo objektivno mišljenje. Teoretične raziskave in eksperimentalni poskusi so pokazali, da noben otrok, ki še ni dosegel šolske starosti, ni resnično sposoben dojeti zakona o ohranitvi mase in načelo reverzibilnosti, brez katerih abstraktno razumevanje ni možno. Otroku v zgodnji starosti, ki je mlajši od osmih ali desetih let, lahko oblikuje le izredno posebljene pojme na podlagi lastnega doživljanja. Otroku se zdi naravno, da v zemlji vidi mater ali boginjo ali vsaj njeno prebivališče, ker ga rastline, ki rastejo iz zemlje, hranijo, kot ga je pri svojih prsih hranila mati (Bettelheim, 1999).

Otroku se zdi smiselno, da je vse ljudi in svet, na katerem živijo, ustvarilo neko nadnaravno bitje, ki se ne razlikuje veliko od njegovih staršev – neki bog ali boginja. Ker doma starši otroka varujejo in skrbijo za njegove potrebe, mu ni težko verjeti, da ga neko bitje, ki je njim podobno, vendar veliko mogočnejše, pametnejše in zanesljivejše bitje varuje tudi v širnem svetu (Bettelheim, 1999).

V primeru, da takšne zaščitniške podobe omalovažujemo, češ da so zgolj otročje projekcije nezrele duševnosti, otroke prikrajšamo za vir trajne varnosti in tolažbe, ki ju potrebuje.

Otrok se lahko nauči iz pravljic, da se nekdo, ki mu je sprva zbuja odpor in strah, čudežno spremeni v prijaznega, prijateljskega pomočnika. Zatem je pripravljen verjeti tudi to, da lahko neznan otrok, katerega je srečal in se ga boji, ravno tako postane prijatelj. Vera v »resničnost« pravljic mu daje pogum, da se ne umakne zaradi prvega vtisa o tem tujcu. Njegov spomin mu prikaže heroja marsikatero pravljice, ki je v življenju uspel, ker se ni bal spoprijateljiti se z na prvi pogled neprijetnim likom ter hkrati verjame, da lahko sam ponovi isto čarovnijo (Bettelheim, 1999).

Videti je, kot da vsak posameznik teži k temu, da bi ponovil proces v svojem življenju, v kakršnem je v zgodovini nastalo znanstveno mišljenje. Človek se je v zgodovini dolgo zatekal k čustvenim projekcijam, porojenim iz njegovih nezrelih upanj in strahov, kot na primer bogovi, da si je lahko pojasnil sebe samega, družbo in vesolje. To mu je vlivalo občutek varnosti. Nato je človek družbeno, znanstveno in tehnološko toliko napredoval, da se je postopoma osvobajal neprestanega strahu za goli obstoj. V zunanjem svetu pa tudi v svoji notranjosti se je čutil varnejšega. Prišel je dvomiti o veljavnosti predstav, ki jih je v preteklosti uporabljal kot pripomoček za razlago sveta. Odtlej so se takšne projekcije izgubljale in nadomeščale so jih racionalnejše razlage, ki pa nikakor niso potekale brez zastranitev, saj se v obdobjih stisk in pomanjkanja človek ponovno zateka k starodavni predstavi, da sta on sam in njegov svet središče vesolja (Bettelheim, 1999).

Otroci zavestnega nadzora nad svojim onim nimajo, zato potrebujejo zgodbe, ki jim omogočajo vsaj fantazijsko zadovoljitev teh neadekvatnih teženj, in posebne modele za njihovo sublimacijo. Že s samim rojstvom, otrok vstopi v družbo. Je že v procesu socializacije. Tako zelo preprosto, pod krinko kultivizacije, dobiva doze mamila, ki bi jo drugače lahko poimenovala ugled, priznanje, pozornost, moč, slava, denar... Ego raste. Postanemo slepi, kot žaba v loncu z mrzlo vodo, ki jo počasi segrevamo. Ne zavedujoča se življenja. Življenje v utvari ni vredno, da ga živimo! Velikokrat slišim izjavo, da so otroci nedolžna bitja. Nedolžna zaradi česa? Potem se mi poraja naslednje vprašanje Česa smo krivi odrasli?! Na slednje vprašanje bi lahko odgovorila, da takšna miselnost prevladuje predvsem s krščanskega stališča. Vezano pa naj bi bilo na spolnost, pri ženskah z menstruacijo, s tem pa kot nečista bitja. Tudi v drugih verah je tako. V nekaterih je celo prepovedano, da ženska vstopi v tempelj, sveti prostor takrat, ko ima menstruacijo. Strinjam se s trditvijo, da so otroci nedolžna bitja, kajti družba je tista, ki vleče, ki vabi, zasvaja. Družba odraslih, ki postavlja pravila, kaj je dobro, kaj slabo, kaj se sme, kaj ne sme, kaj je lepo, kaj ni lepo, kaj je moderno in kaj ni...Morda najlažje otroke zato, ker nimajo izkušenj, ker se da z njimi manipulirat, jih imeti v nadzoru. Vse to počnejo že razne institucije, med njimi tudi šole. Znanje je postavljeno okvir. Ni svobode. Poudarja se znanje in ne vednost. Kaj je pomembnejše od vprašanja Kdo sem? Veliko ljudi si takšno vprašanje zastavi, vendar ga veliko ljudi tudi večkrat opusti. Po mojem mnenju ravno zaradi strahu pred izgubo. In smo tako spet na začetku, kjer se lahko vprašamo Česa? Izgubo česa? Izgubo, da bi nekaj izgubili. Izgubili sebe?

Ko se zavemo, da ni ničesar, kar bi lahko izgubili, ker ničesar nimamo, prepoznamo kakšni smo, kdo smo. Vse to, ne da bi manipulirali s seboj ali z drugimi. Takrat se spoznamo. Ko nismo več strahopetno odvisni od družbe, ki nam predstavlja iluzijo bivanja in nam narekuje marš njihovega ritma. Večkrat tudi slišimo o borbi za svobodo. Svobodo? Ali je svoboda na novo postavljen koncept, teorija, reforma? Vse to ima svojo mejo. Svoboda, v pravem pomenu besede pa je brezmejna, neskončna. Ni oklepajoča in še manj tesnobna. Zame je svoboda neustrašnost. Ker družba ne daje otrokom prave sublimacije onega, sem mnenja, da so pravljice dober izbor, nekakšen uvod v nezavedno oziroma uvod v ozaveščanje.

Resnična svoboda je možna šele takrat, ko človek ni več niti suženj onega in načela ugodja, kar pomeni, da ne beži pred težavnimi nalogami, niti pred nadjazom, ki želi destrukcijo slabega. Bettelheim meni, da se človeškost doseže le takrat, ko ne služi več nobeni teh dveh instanc svoje duševnosti. Prepričan pa je tudi, da je takrat človek zmožen sprevideti modrost boga s sočasnostjo človeških pomanjkljivosti.

Pravljice zabavajo in učijo hkrati. Imajo posebni dar, da neposredno nagovarjajo otrokovo duševnost.

Strogo realistične zgodbe nasprotujejo otrokovim notranjim izkušnjam, saj iz njih ne more izluščiti veliko osebnega pomena, ki bi presegel očitno vsebino. Učijo, toda ne bogatijo, kar na žalost velja tudi za velik del šolskega učenja. Poznavanje dejstev koristi celotni osebnosti samo, kadar je preoblikovano z upoštevanjem osebnih vrednot. Če bi zavračali resnične zgodbe, bi se to zdelo enako neumestno, kot če bi prepovedovali pravljice, saj imajo v otrokovem življenju tako ene kot druge pomemben prostor. Na splošno pa je program s samimi realističnimi zgodbami pust. Če otroka seznanjamo z realističnimi zgodbami in s pravljicami (v širokem izboru in na psihološko ustrezen način), prejema informacije, ki nagovarjajo oba pomembna dela njegove razvijajoče se osebnosti, to je razumskega in čustvenega (Bettelheim, 1999).

Ob pripovedovanju zgolj stvarnih zgodb, lahko zaznamo, da je del otrokove notranje resničnosti za starše nesprejemljiv. Ko se otrok odtuji lastnemu notranjemu življenju, ga to osiromaši. Zaradi tega lahko v mladostniški dobi, v procesu osamosvajanja, zasovraži razumski svet in se zateka samo še v imaginacije, kar je videti kot

nadomestitev zamujenega v otroštvu. Pozneje ga le to lahko občasno privede v resen razdor z realnostjo, kar ima lahko hude posledice zanj in za družbo. Lahko pa tudi skozi vse življenje ohranja svoj notranji jaz kot v nekakšni latentni obliki, kar pa se odraža v nezadovoljstvu življenja. Zaradi odtujenosti od nezavednih procesov, nima obogatena življenja v stvarnosti, zato mu življenje potemtakem ni v zadovoljstvo, dar. Pri takšnem pomanjkanju ne more noben realen dogodek ustrezno zadovoljiti človekovih nezavednih potreb. Ravno zaradi tega, se mu življenje vedno zdi nepopolno, neizživeto (Bettelheim, 1999).

Vsaka nova izkušnja, povezana z odraščanjem, se pojavi ob pravem času in v otroštvu se naučimo premoščati globok prepad med notranjimi izkušnjami in resničnim svetom. Morda se zdijo pravljice odraslemu nesmiselne, strašne, fantastične in popolnoma brez koristi. Vzrok za to je bila prikrajšanost za pravljico domišljijo v otroštvu ali potlačitev spominov. Odraslo osebo, ki ni povezala obeh bregov, resničnosti in domišljije, takšne pravljice odbijajo. Kdor v svojem življenju zna povezovati razumni red z nelogičnostjo svojega nezavednega, je dovzeten za pravljice, ki otroku pomagajo pri tem povezovanju. Otroku in odraslemu pravljice razkrivajo resnice o človeštvu in o njiju samih (Bettelheim, 1999).

7 PRAVLJICA KOT NEVIDNA SVETOVALKA

Pravljica nagovarja otroka k aktivnosti, borbi za obstanek, borbi za dobro. Že ko se rodimo, je to nekakšna borba. Iz materinega trebuha preidemo v drug prostor, drugo življenje, čisto drugačno od prejšnjega. Privaditi se moramo na veliko novih stvari. Majhen otrok nima nikakršnih predsodkov, utrjenih shem, miselnih vzorcev. Hkrati je tudi neustrašen, dokler ga razne izkušnje ne naučijo drugače. Je bitje v procesu učenja, z nešteto možnostmi razvijanja vseh svojih sposobnosti in potencialov.

Sporočila pravljic nikoli niso direktno izrečena, marveč lahko le nakazujejo rešitve. Otrokovi domišljiji prepuščajo, ali bo vsebino pripovedi o razkritju življenja in človekovi naravi uporabil zase ter na kakšen način. Včasih so si ljudje z domišljijско obliko, kar pravljica predstavlja, reševali posameznikove težave v danem trenutku.

Mislím, da zato, ker predstavljajo nezavedne vsebine. Predstavljajo izvor naših težav, čeprav v obliki simbolov. Ko spoznamo izvor se lahko začne naše samozdravljenje. Otrok si pridobi zaupanje v pravljico, ker se njen pogled na svet ujema z njegovim lastnim.

Svoj svet gradi s pomočjo vtisov iz okolice. Njegova reakcija je odziv in ne razmišljanje. To kar sprejme tudi izrazi. Predstavlja zrcalno sliko svojega okolja. Takšen mehanizem otroške psihe se vidi tudi pri srečanju s pravljičami, kjer otrok ne sprašuje na koncu, kako je babica prišla živa iz volkovega trebuha, saj otroci ne analizirajo, marveč doživljajo in čutijo. Pravljičice ne gledajo z istimi očmi, kot odrasli, ki bi se jim določeni izseki v pravljičah zdeli preveč kruti, morilski.

Otrok se vživlja v like in jih posnema. Pravljico doživlja bolj na intuitivni ravni. Je ne analizira, doživlja jo celovito. Grobi elementi v pravljičah, kot je na primer smrt ostanejo zgolj na simbolični ravni, saj nima življenjskih izkušenj, resnične zavesti o tem pojmu, da bi lahko povezoval simbol s stvarnostjo. Sem pa mnenja, da je ravno smrt tista, ki jo otroci bistveno bolje dojemajo. Z drugimi besedami bi lahko rekla, da notranje, globoko v sebi vedo, da to ni konec, marveč le nov začetek. To ponazarjajo pravljičice. Nekdo umre, nato nenadoma oživi. To je v njihovi podzavesti. Ker sprejemajo bolj na intuitivni ravni, so veliko bolj povezani z nezavednimi vsebinami, kot odrasli, ki smo izgubili stik z realnostjo. Razum je tisti, ki je večkrat ovira kot korist. Razum nas oddalji od prvobitnosti, izvorne narave. Bettelheim bi temu rekel čudežnosti.

Za otroka ni nemogoče, da se človek spremeni v žival, ali obratno, kot v Lepotici in zveri ali v Žabjem kralju. Med živim in neživim svetom ni ostre meje, zato lahko tudi mrtvi predmeti oživijo (Bettelheim, 1999). Poistoveti se lahko z vsakim predmetom, rastlino, živaljo ali osebo. Razlik med njimi ne dela. Duh je projiciran v vsako stvar, bitje. Zanj je celotni univerzum živ.

Vedeti pa moramo, da nas prepriča samo tista zgodba, ki je v skladu s temeljnimi načeli našega mišljenja.

Piaget pravi, da otrokovo mišljenje ostane animistično vse do pubertete. Otrok se pretvarja, ko misli, da mrtvi predmeti ne morejo čutiti in delovati, ker mu to

dopovedujejo njegovi starši. Ustreže jim zato, da se mu ne bi posmehovali. Ker je pod vplivom razumskih naukov drugih, potlači svoje vedenje še globlje v dušo, nedosegljivo racionalnosti. Pravljice so tiste, ki lahko vplivajo na njegovo dušo in mu ponujajo rešitve. V pravljici posnema tisto, kar se ga je najbolj dotaknilo. Na takšen način lahko v svojo zavest vključi nove situacije in pojme. Iz imitacije, lahko otrok izpelje nek odnos, izkušnjo nekega izseka iz pravljice.

Na nek način je pravljica podlaga psihe, ki ima nešteto možnosti primerov situacij in odnosov, s katerimi se bo srečeval med svojim odnosom. Z doživljanjem je že dosežena določena stopnja prepoznavanja in vrednotenja situacij kot tudi način, kako je potrebno pristopiti do njih, da bi bil končni izid dober.

8 VPLIV NEZAVEDNEGA: NEVARNOST ALI OSVOBODITEV

Nezavedno ima velik vpliv na naše obnašanje. Če so nezavednim vsebinam ne dovolimo, da postanejo del naše zavesti, temveč jih potlačimo, lahko resno vplivajo na našo osebnost. To se zgodi v primeru, če te vsebine zelo strogo nadzorujemo. Slej ko prej pridejo le-te na površje in takrat se zgodi, da prevzamejo delno vodstvo v zavesti človeka. Bettelheim je mnenja, da v primeru, če te vsebine ustrezno asimiliramo v zavest, se zgodi predelava v umu, kjer se zmanjša verjetnost škode osebnosti in posledično vpliva le-te na druge. Nekatere moči nezavednega lahko uporabimo, da so nam v prid. Bettelheim je tudi mnenja, da med starši prevladuje mnenje, da je treba otroka odvrniti od tistega, kar ga najbolj muči. Odvrniti ga od njegovih nejasnih, nepomembnih strahov, zmedenih, jeznih, včasih tudi nasilnih fantazij. Sama sem to opazila tudi pri vzgojiteljicah. Veliko staršev misli, da je treba otroku predstavljati zgolj realnost ali dobre dogodke, izpolnjene želje, dobre strani življenja. Ostalo želijo prekriti. S tem pokažejo svoj odnos do življenja, ko si zatiskajo oči pred resnico. Življenje je sestavljeno iz dveh kontradiktornih plati. Dobre in slabe plati. Ravno obe skupaj imata veliko moč in spodbujata drugo, saj brez trpljenja ne moremo spoznati resnične radosti ter radost je tista, ki nam omogoča upanje ravnovesja, ko želimo trpečim pomagati na svetlo stran. Enoličnost dobrega zgolj vpliva na eno stran naše

plati življenja, saj sami dobro vemo, da življenje v resnici ni tako radostno, kot bi si želeli.

Pravljice omogočajo otrokom, da v realnosti ni možno obiti težave in se jim na ta način izogniti, namreč nas pozivajo k boju, od katerega je odvisen človekov obstoj. Bežanje pred njimi, nas peha v strah, razne odvisnosti, navezanosti. Pot ne vodi v osvoboditev. Le v boju proti notranjim konfliktom lahko uspemo s premočjo vseh ovir.

Bettelheim je mnenja, da pravljica seznanja z osnovnimi človekovimi bivanjskimi stiskami, medtem ko »varne« zgodbe ne omenjajo niti smrti niti staranja, ne omenjajo niti želje po nesmrtnosti. Omenjene niso niti bolezni.

Nezavedne vsebine so vedno globoko skrite, temačne in hkrati zelo domače in vabljive. Iz nezavednega prihaja najhujši strah, vendar največje upanje. Ta večinski del naše psihe ni omejen z ničemer, kot je na primer čas, kraj, racionalno sosledje dogodkov. Leti so pod upravo našega razuma. Nezavedno nas pripelje nazaj k izvoru. Bettelheim pravi, da kraji, o katerih govori pravljica, zgolj namigujejo na potovanje v globino naše duševnosti, v kraj neozaveščenega in nezavednega.

Bettelheim ugotavlja, da se otrok na tej stopnji nauči, da ni nič narobe s prepuščanjem svoji domišljiji za kratek čas. Pomembno je, da na tem področju ostane opazovalec in ne aktivni član. Na koncu zgodbe se junak vrne v realni svet. Konča se srečno, saj junak zmaga v notranjih bojih in si izbori ravnovesje. Konec zgodbe je vedno brez vplivov magičnega (Bettelheim, 1999).

S pravljičami je otrokom omogočena domišljajska predelava nezavednih sil, ki pritiskajo v zavest.

9 URESNIČENJE NEZAVEDNIH ŽELJA

Nekaj nezavednih pritiskov se pri otrocih lahko sprosti skozi igro, pri mnogih pa se tega ne da, zaradi zapletenosti in protislovnosti ter družbene nesprejemljivosti družbe. Kažejo se čustva duha, ki so ambivalentna, večkrat nasilna in uničevalna. Kot takšna

jih otrok ne bi mogel sam sprostiti skozi igro, ker jih ne razume. Z igro jih ne bi mogel pozunanjiti, saj bi posledice bile prenevarne. Seznanjenje otrok s pravljicami je otroku v veliko pomoč. Ko dobro poznajo zgodbo, se otroci igrajo igro vlog iz vsebin pravljic, ki si je sami ne bi mogli nikdar izmisliti.

Njegove globoke želje so lahko uresničene s sublimacijo. Na primer, ojdipska želja po tem, da bi imel otroka z materjo ali očetom, sublimira tako, da skrbi za igračo ali živo žival, kot bi bila dojenček. Ko je njegova želja pozunanjena, zadovoljuje globoko občuteno potrebo. Ozaveščanje, kaj mu predstavljata punčka ali žival in kaj sprošča prek svoje igre z njima, bi ga potisnilo v globoko zmedo, ker otrok še nima razvitega stanovitnega občutka lastne identitete. Prepoznavanje zapletenih uničevalnih oziroma ojdipskih želja, preden se moška in ženska identiteta utrdita, otroka zlahka omaja ali uniči.

V pravljicah junaku pomaga njegovo telo, ki opravlja čudežna dejanja. V domišljiji lahko vsak otrok preko poistovetenja z junakom nadomesti resnične ali namišljene pomanjkljivosti svojega telesa. Lahko si domišlja, da se je, kakor junak iz pravljice, tudi sam sposoben povzpeti v nebo, premagovati velikane, spreminjati svojo podobo, postati najmočnejši ali najlepši na svetu ... Ko so mu izpolnjene velike želje v domišljiji, se tako veliko laže sprijazni s svojim telesom. Namesto otroka lahko pravljica projicira sprijaznjenje z realnostjo. Ko pravljичni lik med odvijanjem zgodbe doživlja neverjetne fizične transformacije, ponovno postane navaden smrtnik, takoj ko je boj končan. Ko junak na koncu pridobi svojo pravo identiteto, ki predstavlja notranjo gotovost vase, v življenje. Potem je zadovoljen takšen, kakršen je.

Ko si otrok prisvaja rešitve iz pravljic, se njegovih nezavednih pritiskov, na katere se odziva, ne sme uzavestiti. Samo na takšen način pravljica doseže svoj namen, ko daje koristne vzorce pozunanjenja.

10 ZLO NASPROTI DOBREMU –EKSISTENCIALNA KRIZA

V resničnem življenju in v pravljicah je prisotna dvojnost. To je zlo in dobro, kar nakazuje na moralno težavo in vodi v boj za spravo obeh.

Junak ni ambivalenten. Ne igra dobro in slabo vlogo hkrati kot resnični ljudje. Dvojnost dominira v otrokovi duševnosti, zato prevladuje tudi v pravljicah. Če sta oba pola prikazana v pravljici, otrok lažje dojame razliko med njima. Značajske skrajnosti omilijo osnovno odločitev identifikacije, ki je pozneje oprta na osebno rast otroka.

Pri izbiri pravljic je potrebno paziti, da bralcem omogoča moralno izbiro, kar je nakazano s skrajnostmi dobrega in slabega v njeni vsebini. Veliko zgodb se ne meni za moralo in nam nudijo obljubo, da na svoji poti lahko uspemo. Pomemben eksistencialni problem je, ali verjamemo v premoč težav, ki se nam vsakodnevno postavljajo na poti, ali v dekadentnost življenja. Bettelheim pravi, da pravljica eksistencialne strahove in težave jemlje zelo resno in se z njimi direktno ukvarja. Res je, na eni strani potreba po tem, da smo ljubljani in na drugi strani strah pred izgubo ljubezni, želja po življenju in strah pred smrtjo. To nakazuje veliko koncev pravljic »Še vedno živita, če še nista umrla.« in »Srečno sta živela vse svoje žive dni.«

Takšne zgodbe otroku dajo vedeti, da se rešijo strahu pred ločitvijo v resničnih odnosih z drugimi ljudmi. Beg pred ločitvijo in smrtjo z oklepanjem staršev ne bo rešil njegovega problema. Bettelheim pravi, da ga bodo okrutno pregnali, kot se to zgodi v pravljici Janko in Metka.

Vse v svetu ima svoje nasprotje, kar je ugotovila tudi že kvantna fizika. To se vidi v vidnem in nevidnem svetu. V izražanju nevidnega sveta, mislim predvsem na naš notranji svet, ki ves čas bije boj s samim seboj, in njegovo tendenco, da bi prešel v skladnost nasprotij. Teh tendenc ni dobro potlačevati, kajti mnenje, da vsebine iz nezavednega niso dobre, koristne, uporabne, je zelo zmotljivo, kajti samo te vsebine, ki imajo za skupni imenovalac kolektivno nezavedno, nas lahko popeljejo do videnja stvari, najbolj pa samega sebe, v pravi luči. Ko postopno uzavestimo vsebine

nezavednega, začnemo živeti življenje, ki več ne pozna dobrega niti zla, saj je vse Eno. Od tu morda tudi beseda vseeno, ko se odločamo za kakšno stvar in ne vemo katero bi izbrali, in ravnodušno izjavimo, da nam je vseeno. Ko vse postane Eno, več ne občutimo nasprotij, marveč kot dopolnjevanje, koristnost obojega.

Človek se mora večkrat v življenju odločiti za neko stvar, situacijo in takrat se znajde na razpotju. Trstenjak pravi: »Kakor je človek postavljen pred izbiro med dobrim in slabim, že se mora odpovedati; že se mora vzdržati v njem npravna moč izbiranja dobrega pred slabim, pa četudi bi ga k slabemu še tako močno nagibala njegova želja po uživanju.« (Trstenjak, 1968: 144). Nasprotja so gonila vseh dogajanj v svetu. Naš cilj pa je, da bi dosegli harmonijo. Jung nas vabi na srečanje z zmajem, nas poziva k zavesti nevidnega. Hkrati nam zagotavlja, da bomo prišli do skritega zaklada in razkrili najbolj skrite skrivnosti. Pomembno je Jaz uvrstiti k najglobljim resnicam bitja, kar daje moč. Če človek zavrača temeljne življenjske potrebe, notranje prekipevanje poruši ravnovesje. Takrat človek vse stvari občuti kot trpljenje. Trstenjak pravi: »Človekova veličina je v tem, da zmore prerasti svoje trpljenje.« (Trstenjak, 1989: 191). Tudi Martin Kojc veliko govori o izhodu iz trpljenja. Iz trpljenja je mogoče oditi le preko trpljenja, ki se ga vsak sam odreši.

Pri majhnem otroku, je dobro tisto, kar mu povzroča ugodje in zlo oziroma slabo tisto, kar mu povzroča neugodje. Vendar pravljice predstavljajo dobro in zlo v širšem kontekstu, v stanje spremenjene zavesti, kjer zmanjšana običajna sprejemljivost za zunanje dražljaje in povečana sprejemljivost, za določene vplive, s čimer želijo mladoletno osebo oblikovati v pacifista in nesebično osebo ter nakazati, da ugodje ne prinese vedno pravilno, razumno, dobro rešitev. Za primer bi lahko vzeli čarovnično hišico polno slaščic. Janko in Metka se predajata užitkom slaščic, kar pa ju povede v pogubo. S takšnimi simboličnimi primeri otrok sprejema in prevzema vrednote, kulturo, pravila družbe v kateri je. Pogoj za obstoj vsake družbe pa je odrekanje sebičnih želja, saj če bi vsi pripadniki družbe delali le tisto, kar jim vzbuja užitek, socialna skupina ne bi bila možna.

Vzgojna naloga pravljice je zelo pomembna. Bistveni elementi so simboli. S pripovedovanjem pravljic otrokom vnašamo red v njegov pojmovni svet. Osebe so prikazane v ustreznih odnosih do življenjskih situacij.

Če pravljice priredimo, na primer, da podli volk ne bi izpadel preveč negativno, ali prikrito poskušati vplivati na mišljenje otroka, da je čarovnica pravzaprav le nagajiva stara gospa, se s tem ruši vzgojna naloga pravljice in naredi opozicijo temu, saj se je simbolični pomen spremenil.

Subjekti v pravljici, ki vzbujajo strah trepetajoče se elemente, niso postavljeni v zgodbo zato, da bi ustražovali otroke, niti niso sami sebi namen. Strah, ki se lahko pojavi, je znak previdnosti pred nekaterimi situacijami, do katerih bo pozneje prišlo. Z druge strani, pa strah spodbuja otroka, k obvladovanju tega čustva skozi primere soočanja, kar nas straši. Psihološke raziskave so prišle do ugotovitev, da soočanje z objektom strahu vodi do odstranitve mističnosti izvora tesnobe, neugodja, pri čemer strah počasi pojenja.

Jung pravi, da je senca tisto, kar subjekt zanika in je proti temu, kar se mu vedno vsili, neposredno ali posredno, kot so lahko manj vredne značajske lastnosti ali druge neustrezne težnje. Subjekt se takšnih nagnjen boji, ker misli, da bi jih moral prevzeti nase in jih spremeniti v družbeno "pravilna", jih ukroti, ali pa bi se znašel pred lastnim nasprotovanjem, kar se kaže v dvojnosti bitja. Združitev obeh sil, prinaša notranji mir, spokojnost, veselje, zaupanje v usodo.

Strah je potrebno obvladovati, saj le od obvladovanja teh negativnih občutij, odvisen posameznikov uspeh, ki je povezan s pogumom, le- ta pa z odsotnostjo strahu.

Vloga pravljice je strogo pedagoška, z določeno simboliko, ki se otepa spremljanja njenih interpretacij, relativnosti pojmov dobrega in zla niti vtikanja v sporočilo in bistvo, saj se s spremembo simbolnih elementov spremeni tudi smisel in pomen zgodbe.

11 POT JUNAKA – PROCES INDIVIDUACIJE

Na splošno v pravljici obstaja zgolj en glavni lik, medtem ko so vsi ostali liki stranskega pomena oziroma deli glavnega lika, v odražanju posameznih lastnosti, slabosti in vrline, to kar ga na življenjski poti ovira ali mu pomaga.

Bettelheim meni, da je pravljica osredotočena v prihodnost in otroka nezavedno vodi k odpuščenju svojih želja po otroški odvisnosti ter ga usmerja v samostojnost življenja, ki prinaša več zadovoljstva.

Skozi pravljичne junake otrok dobi nekakšno podporo, upanje, da bodo tudi njemu na pomoč priskočile čarobne sile, ko se bo znašel v težavah. Spodbujajo ga k ugodni razrešitvi problema, k usmeritvi na pravo pot, ko bo v križiščih.

Pravljice imajo tako za mlajše kot za starejše otroke enako velik pomen, vendar je pripis pomena pri vsakem drugačen, zato je na nek način oseben.

Otroci se zatečejo k animističnemu mišljenju, kadar poskušajo kot nekakšni filozofi, odgovoriti na temeljna vprašanja – »Kdo sem? Kako naj rešim težave? Kaj naj postanem? Kaj je prav in kaj ne?«. Njegovo najvažnejše vprašanje je : »Kdo sem?«, ravno zaradi negotovosti, ki jo doživlja (Bettelheim, 1999).

Pravljice ne zatirajo animalistične narave človeka, še več, spodbujajo jo, da se izpolni v svoji maksimi in nato postopoma ugaša. S tem ko se ugaša mislim na ustrezno sublimacijo v zavest. To ni podreitev jazu ali nadjazu, marveč kooperativnost vseh ravni našega delovanja, kar predstavlja ravnovesje, soglasje, zadovoljstvo bitja kot celota. Ko celostna integracija uspe posamezniku, kar je v pravljicah nakazano z uspešno premaganimi življenjskimi ovirami, postane junak upravitelj svojega življenja, usode. V pravljicah pogosto revno dekle potem postane princesa ali kraljica.

Ko otrok v svoji radovednosti začne neodvisno raziskovati, hitro naleti na problem svoje osebnosti. Že njegova podoba v ogledalu, ga spravlja v dvom, ali je tisto na drugi strani on ali otrok, ki mu je identičen. Nekateri celo tipajo ogledalo in poskušajo prijati otroka za roke. Pred ogledalom delajo razne grimase, počepe, nevsakdanje gibe, da bi se prepričali, če je še tam.

Že pri treh letih se otrok seznanja s težavnim problemom osebne identitete (Bettelheim, 1999).

O vprašanih na: »Kdo sem? Od kod sem prišel? Kako je nastal svet? Kdo je ustvaril človeka in živali? Kaj je smisel življenja?« ne daje abstraktnih odgovorov. Bettelheim opaža, da otroka skrbi ali bodo z njim ravnali pravično. Ne sprašuje se ali je svet pravičen. Vprašanja zadevajo njega samega. (Bettelheim, 1999). Nekaj od teh sem tudi sama zasledila v vrtcu, in sicer »Ali so hudobni tudi ljudje?, Ali sem jaz hudoben, če me nekdo ne mara? Kaj je prav? Kaj je narobe?« Ravno pravljice so tiste, ki sem jim jih prebirala, ko so jih mučila takšna vprašanja. Na koncu pravljice sem jih vprašala, če so dobili odgovor. Prikimali so. Imeli smo tudi neke vrste debatni krog, kjer smo razreševali trenutne težave, ki so jih doživljali otroci.

Bettelheim meni, da še vedno prihaja veliko stališč odraslih, ki so mnenja, da so rešitve pravljic za otroka preveč fantazijske, da bi ponujale verodostojnost odgovorov (Bettelheim, 1999).

Zavedati pa se le moramo, da otroci ne zmorejo še razmišljati abstraktno, zato so realistične razlage njim nerazumljive. Njihove težave ob takšni razlagi ne postanejo osmišljene. Bettelheim tu ponovno pravi, da odrasli menijo, da so s tem otroku vse pojasnili (Bettelheim, 1999).

Iz izkušenj lahko rečem, da takšni odgovori vzbujajo otrokom manjvrednostni občutek, konfuznost in nemoč, kar posledično ne prinese otroku varnost, marveč dvom, nesigurnost, nova vprašanja, ki ga begajo.

Bettelheim nadaljuje, da le tista oseba, čigar jaz se je naučil črpati pozitivno energijo onega za svoje konstruktivne namene, lahko ta jaz pripravi k obvladovanju in civiliziranju moralnih težav onega (Bettelheim, 1999).

Le popolnoma integrirana osebnost lahko reši svet pred zlom, ko pribori srečo sebi in drugemu človeku, ki goji mnenje, da le- ta zanj ne obstaja (Bettelheim, 1999).

Osebnost pri otroku ni opredeljena, zato iz te stopnje razvijejo ono, jaz in nadjaz. V procesu individualizacije, času dozorevanja otrokove osebnosti se te stopnje postopoma vključijo v zavest, kljub obratnim potem, ki vlečejo posameznika navzdol (Bettelheim, 1999).

Vsa ta simbolika predstavlja podobo človekove psihe, ki nima enega pomena, marveč vsebuje dualnost, ki velikokrat ni v ravnovesju. Na primer Sneguljčica predstavlja čistost psihe, zaradi plemenitih življenjskih načel, na drugi strani pa hudobna mačeha predstavlja njeno nasprotje (Bettelheim, 1999).

To nasprotje izhaja iz konflikta med znanim, varnim, dobrim in neznanim, nevarnim, slabim, kar pa je slednje po drugi strani veliko bolj vabljivo kot prvo. Pravljice so dober vzorec za vpogled v filozofski problem pridobivanja vrline. Vrline se ne pridobi ob rojstvu, marveč je pridobljena z naporom, z življenjskimi preizkušnjami. V pravljicah je predstavljena kot uspešen prestanek določenih preizkušenj, ki človeka vodi do sreče. V Sneguljčici pa se preizkušnja začne takrat, ko ji mačeha ponudi zastrupljene stvari (Bettelheim, 1999).

Izhodišče pravljic je, da je človek v svoji naravi dober, vendar se leta ves čas bojuje z animalistično ter človeško naravo. Napake, ki jih človek naredi niso posledica zla, marveč pomanjkanje znanja ter izkušenj.

Skozi pravljico se otrok poistoveti z glavnim junakom, ki povečini zastopa pozitivno stran ter z njim istočasno rešuje tudi svoj konflikt.

12 NOTRANJA INTEGRACIJA

Nezavedno sporoča prej v podobah kot v besedah. Velikokrat ga primerjamo s proizvodi svojega razuma. V primerjavi z jazom in nadjazom, je nezavedno gledano kot na najnižji vidik naše duševnosti. Vendar lahko iz tega dela svoje osebnosti črpamo neverjetno moč, če ga le znamo uporabljati.

V večinah pravljicah nam k zmagi pomaga zaupanje v lastno živalsko naravo, v preproste prvobitne sile v nas. V pravljicah se to kaže kot pomoč živali, ki uresniči junakove želje. Izkaže se, da je zemeljska narava, kadar se dobro uporablja za višje namene vredna veliko več od površne bistrosti jaza in nadjaza, ki si izbereta lažjo pot in ostaneta na površini stvari.

Potrebni je več preizkušenj. S spoznanjem nezavednega, se temačni vidiki, ki prebivajo v naši globini nujno morajo sublimirati, uskladiti z zavednim. Sami smo zmožni narediti transformacijo v sebi, da tiste prvinske vsebine nezavednega pretvorimo v najčistejše vidike zavednega in se izpolnimo v celoti.

Da dozorimo v svoji integraciji osebnosti, moramo preiti skozi vrsto razvojnih kriz. Zelo težavna razvojna kriza je Vprašanje osebnostne integracije Kdo sem? V meni sta dve bitji, katero naj poslušam? Psihoanalitični odgovor najdemo v pravljici. Le z integracijo naših protislovij, se bomo spravili sami s seboj in ne bomo razdvojeni na dva pola. Tako skladna osebnost se nadalje uspešno in z notranjem zadoščenjem premaguje ovire postavljene na poti (Bettelheim, 1999).

Notranja integracija ni nekaj, kar bi bilo trajno, ne moč zrušiti. Ves čas moramo bdeti nad sabo. Je nekaj, za kar se borimo celo življenje, čeprav v različnih oblikah in stopnjah.

V pravljicah to ni prikazano kot vseživljenjsko grajenje, saj bi takšna dolgotrajnost otrokom odvzela hrabrost za integracijo svojih nasprotij. Zato vsaka pravljica projicira svoj zaključek z integracijo določenih notranjih protislovij. V življenju se srečujemo s številnimi konflikti, zato tudi vsaka pravljica obravnava različno tematiko notranjih konfliktov (Bettelheim, 1999).

Kar zadeva ojdipske konflikte, otroku pravljice ponujajo zamisli, ki mu dajejo zagon za premagovanje svojih težav, dajejo mu moč, upanje. Dober začetek je že, ko se otrok začne boriti z nasprotujočo si odvisnost na starše.

12.1 OJDIPSKI KONFLIKTI IN RAZREŠITVE

V ojdipskem kompleksu je deček ljubosumen na svojega očeta, ker ga prikrajšuje za materino pozornost. Deček si želi njenega občudovanja. Želi se znebiti očeta. Hkrati ob misli, da ne bi imel več družine, očeta, ki bi ga varoval, občuti strah. Bettelheim pravi, da je to je vrsta bolečin in begajočih izkušenj, kjer se otrok najde v primeru, da se mu

uspe ločitev od staršev. Osvoboditev moči, ki jo imajo nad njim starši in moči, ki jo je sam projiciral, zaradi strahu in potrebe po navezanosti ter želje pripadnosti nekemu (Bettelheim, 1999).

Glavni motiv je vedno enak. To je bojevanje junaka pravljice. Boj za preživetje, pravico.

Vsak otrok se želi videti v tej glavni vlogi. Tematika pravljice mu naznanja, da za totalno pozornost matere, ni krivo ljubosumje človeka, marveč zmaji. Ravno zato ga želi ubiti.

Roglič Kononenko in Kononenko pravita, da je zmaj za nas nekakšen nadzornik ali simbol zla in pošastnih nagnjen. Strinjam se tudi z njuno izjavo, da je dejansko varuh naših zakladov zavutih v tančico. Če želimo priti do teh skritih zakladov, ga moramo dejansko premagati. Kaj so ti zakladi, dejansko sproža dilemo pri vsakem posamezniku. Legenda o Siegfriedu pravi, da je zaklad, ki ga čuva zmaj nesmrtnost. To bi lahko povezali tudi z Biblijsko zgodbo o Raju in tamkajšnjih dveh drevesih: drevo življenja in drevo spoznanja. Iz tega bi lahko sklepali, da nam je dano v človeški obliki spoznati kdo smo. Dalje bi lahko rekla, da je edini zaklad, ki je še skrit oziroma pušča ljudem radovednost o njegovi nedotaknjenosti agnostično drevo večnega življenja.

Zmaj kot predstavnik zla, se poistoveti s kačo. Istočasno predstavnik vsega skrivnostnega, skritega, nerazumljivega, je rezervoar, življenje v latentni obliki, najgloblja plast življenja.

Pravljica tudi daje dečku občutek, da je zmaj tisti, ki ima princeso v ujetništvu. To daje tudi namig dečku, da si v resnici ne želi matere, temveč lepe in očarljive ženske, ki jo bo enkrat spoznal. Zgodba naznanja tudi, da je ta ženska (njegova mati) pod prisilo z zmajem (njegovim očetom). V pravljici je junak vedno mlad, da se lahko otrok poistoveti z njim. Simbol otroštva pomeni nedolžnost (Bettelheim, 1999).

Roglič Kononenko in Kononenko pravita, da je to »stanje pred grehom, torej rajsko stanje, ki je v raznih izročilih simbolizirano z vrnitvijo v embrionalno stanje.« (Roglič Kononenko in Kononenko, 2007, str. 423).

Otrok se tako lažje poistoveti s pravljичnim junakom in zaradi teh domišljij ne občuti nobene krivde.

Konflikti ojdipske deklince pa so čisto drugačni od dečkovih, saj njeno življenje z očetom ovira starejša ženska, ki je v realnem življenju njena mati. V pravljicah je ponazorjena kot čarovnica, zlobna in zavistna mačeha, ki ji želi na vsak način zagreniti življenje in preprečiti poroko s princem, s čimer dokazuje, da sta mladost in lepota v prednosti pred starostjo in izkušnostjo (Bettelheim, 1999).

Ojdipski deček si želi, da bi se mati ukvarjala izključno z njim, brez dodatnih otrok, medtem ko so deklince drugačne, saj bi rade postale matere očetovih otrok (Bettelheim, 1999).

13 POT ISKANJA SEBSTVA

V pravljicah izgnanstvo od doma simbolizira pot iskanja samega sebe. Človek realizira samega sebe, ko se odreče navidezni varnosti, kar naj bi predstavljalo domače okolje in se odpravi na neznano pot, polno nevarnosti, pasti za našo psiho. Strinjam se z Bettelheimom, ko pravi, da je ta razvojni proces neizogiben.

V dograjevanju je osebne identitete je potrebno veliko potrpljenja in junaštva. Ugodni razplet okoliščin ni pod vprašajem, kljub občutku strahu. Čeprav je v pravljicah večkrat nakazano, da junak kaj materialnega pridobi, kot je na primer kraljestvo, če ugodno reši nalogo, vsak otrok v realnosti pa ne, je otrok, če razume sporočilo pravljice, notranje zadoščen s premirjem svojih nasprotujočih si sil. Z ukrotitvijo in spoznanjem svojega uma bo prevzel nadzor nad sabo (Bettelheim, 1999).

Dokler je ono v podrejenem položaju jaza, je oseba zadovoljna, vendar ni dosežena popolna osebna integracija, če so naša nagona nagnjenja, kar predstavlja ono v krhkem soglasju z našim razumom, kar predstavlja jaz. (Bettelheim, 1999). Carl Gustav Jung pravi: »Ne bi se smeli pretvarjati, da razumemo svet samo z intelektom. Sodba intelekta je samo del resnice.« (Roglič Kononenko in Kononenko, 2007, str. 12). To

izjavo bi lahko primerjali z ledeno goro, saj je večinski del le- te pod vodo, kar pa bi v prenesenem pomenu pomenilo nezavedno premoč oziroma intuitivno moč nad razumskim delom. Strinjam se tudi z njegovo izjavo, ko pravi: » Podzavestni um vidi pravilno tudi, ko je zavestno sklepanje slepo in nebogljeno. » (Roglič Kononenko in Kononenko, 2007, str. 165).

Ne moremo doseči integracije različnih vidikov naše osebnosti ne da bi odpravili vse asocialno, destruktivno in nepravilno. Tega pa ne moremo storiti, dokler nismo popolnoma dozoreli, kar v nekaterih pravljicah simbolizirata rojstvo otroka in materinstvo. Pravljičice večinoma nakazujejo tudi dva preloma v življenju: slovo od doma staršev in osnivanje lastne družine. To sta dve življenjski obdobji, ko smo najbolj občutljivi za dezintegracijo, ker se je treba odreči prejšnjemu, staremu načinu življenja in doseči novega (Bettelheim, 1999).

Res je kar pravi Bettelheim, da dokler se posameznik ne zave svojih nasprotujočih si nagnjen, bore malo lahko pomaga samemu sebi. Menim, da je prepoznavanje osnovna enota oziroma vidik k razreševanju oziroma k napredovanju k samorealizaciji, razločevanje svojih teženj, da razumemo lastno konfuznost, nasprotujoče si sile, da jih uravnotežimo (Bettelheim, 1999).

Če želimo doseči harmonijo v sebi, moramo upoštevati oziroma integrirati vse vidike naše osebnosti.

14 MOTIVI REINKARNACIJE

V pravljicah, včasih glavni lik tudi umre (začasno, kot pri Rdeči Kapici ali kot v Pepelki, ki dolgo spi). To se zgodi, kadar prevladuje negativni vidik psihe. Prevlada junakovih slabosti je lahko postopna, kot je to pri Sneguljčici, ko začasno umre zaradi pasu, glavnika in jabolka. Palčki so tisti, ki Sneguljčici ves čas pomagajo, vendar ji pri zaužitju jabolka lahko reši le princ. Negativna plat, ki vsebuje prizore skušnjav so simbol notranjega boja, sama smrt pa prevlado negativnega vidika psihe (Bettelheim, 1999).

Princ simbolizira višjo raven človeka, ki je duhovna. Vedno je rešitelj šibkejšega lika, ki je najpogosteje prikazan kot ženski lik (Bettelheim, 1999).

Duhovna odrešitev, po dolgotrajnem trpljenju, ki jo predstavlja princ, pride vedno na koncu. Po smrti stare, se rodi nova Sneguljčica, ki je drugačna od prejšnje, saj si je pridobila izkušnje, postala je modrejša. Novo stanje simbolizira poroka s princem (Bettelheim, 1999).

15 NEPOZNANA POT

Pot v pravljicah je vedno težavna, polna ovir, ki jih mora junak prebroditi, da se dvigne na višji nivo zavesti. To doseči je zelo težko, saj se mora junak odreči velikim ugodnostim in gledati naravnost v svojo pot. Osebe, ki se mu pojavijo na poti, lahko predstavljajo oviro, če niso v skladu z njegovim ciljem, ali pa pomoč do zelenega cilja. Zelo pogost motiv je, ko se junak izgubi v gozdu, kar pomeni, da vsebine nezavednega želijo prodreti v zavest. Takrat se junak znajde v precepu, križišču, ko ne ve kam naj gre. Jung je mnenja, da simbolično strah pred gozdom pomeni strah pred odkritjem podzavestnih vsebin (Franz, 1995).

Gozd, v katerega se junak odpravi simbolizira kraj, soočenja s svojim občutkom dvojnosti, razdvojenosti. Tu se razreši dilema lastne eksistence.

Chevalier in Cheerbrant pravita: » Za modernega psihoanalitika je mračni in globoko zakoreninjeni gozd simbol podzavesti.« (Chevalier in Cheerbrant, 1995, str. 161).

Junak se odpove že obstoječi življenjski ureditvi, ki so mu jo nudili starši, in si zgradi novo, svojo, ki nastaja sproti, z življenjskimi izkušnjami. Iguba v gozdu, pomeni izguba že našega obstoječega okvirja. Najti moramo lastni način izhoda, iskanja samih sebe. Že sam vstop v gozd pomeni nerazvito osebnost, ki si jo mora posameznik poiskati, znotraj sebe. V pravljici jo najde junak takrat, ko se prebije skozi to goščavo.

Majhni otroci občutijo bojazen pred starši, da jih ne bodo imeli več radi, če ne bodo dosegali njihovih zahtev, medtem ko se najstniki čutijo bolj gotove, vase prepričane, se ne bojijo, tega da bi ga starši zapustili, zato se jim tudi večkrat upre.

Simbolika, da starši otroka pošljejo v svet, pomeni njihovo željo po neodvisnosti otroka in hkrati strah oziroma željo otroka po samostojnosti (Bettelheim, 1999).

S psihološkega vidika, je to čas pubertete, ko prihaja od ločevanja od doma, starih vrednot., kar pa je nujno za proces individualizacije in iskanja svoje identitete, poti, ki temelji na posameznikovih življenjskih izkušnjah (Bettelheim, 1999).

Pot iskanja temelji na samostojnem iskanju s prevzemanjem vse odgovornosti lastnih dejanj. Da pride do popolne samostojnosti, mora človek razlikovati kaj je pomembno in kaj ne. Odkriti mora tančico iluzij, ločiti dobro od slabega. V času izbire je junak vedno postavljen pred ti dve izbiri, ki za seboj prinašajo lastno odgovornost. To obdobje nastopi ob koncu psihološkega otroštva, ko otrok izgubi občutek enotnosti, kar privede do notranjega kaosa, negotovosti, nezadovoljstva. Simboličnost gozda in iskanje poti v njem, pomeni iskanje sebe v nezavednih silah.

Izbira poti, naj si gre za dobro ali slabo življenjsko pot, mora posameznik uzavestiti določene aspekte svoje psihe in uresničiti svoje potencialne zmožnosti. Neznano mora pripeljati do znanega, saj je posameznikov vpliv mogoč le na tisto, česar se zaveda. Nezavedne sile vedno predstavljajo pot k človeku. Šele ko te elemente posameznik ozavesti, lahko vpliva na njih. Človek, ki ima veliko nezavednih elementov, ki niso osvetljeni v zavesti, ima tudi manjšo svobodno voljo, možnost izbire. Tem silam se ne more upreti. Če jih sami ustrezno ne ozavestimo, prodrejo na dan lahko v različnih nehotenih oblikah. Od tu tudi pregovor, da je človek sam sebi najhujši sovražnik. Takšnega sovražnika je težje prepoznati, kot zunanjega.

V pravljici, polni simbolike, lahko prepoznamo te mehanizme v človeku. Notranjo svobodo je veliko težje osvojiti kot zunanjo. Sokrat pravi, da je vsak človek je v bistvu nesmrtno bitje, duh, ki gre v obstoj, v življenje. Vsak posameznik mora to znotraj sebe odkriti. Človek se mora razvijati, se izpopolnjevati in doseči notranjo svobodo. Vse kar je nasprotno temu, je golo životarjenje. Človek mora postati gospodar sebe, se spoznati.

Apolonov tempelj v Delfih sporoča "Gnothi Seauton", kar pomeni : Spoznaj sebe. Posameznik mora vzeti usodo v svojo roke, biti mora aktiven v življenju in se ne prepuščati usodi brez njihove volje, kajti ta ga vrne vedno na začetek – rojstvo – smrt – rojstvo... Seneka pravi, da usoda vodi tiste, ki to hočejo, in vleče tiste, ki tega nočejo. Tako je pravljica v svojem edukacijskem smislu knjiga vrednot, etike, učbenik življenjskih napotkov.

Bettelheim pravi, da se ob pravljičah otroci naučijo, da niso sprti s svetom odraslih ali z družbo, marveč le s starši. Tu se z njim ne strinjam, saj mislim, da je otrok sprt s samim seboj. Ravno zaradi iskanja svoje identitete, doživlja ambivalentna občutja. To posameznik doživlja toliko časa, dokler ne preseže tega stanja. Bettelheim je tudi mnenja, da otrok starše vedno preseže, kar sporočajo tudi konci pravljič. S tem prepričanjem se otrok počuti varnega, kljub svojim razvojnim težavam. Spodbuja ga k zmagi (Bettelheim, 1999). K njegovemu prepričanju se delno pridružujem, saj otroci presežejo starše, to pa po vsej verjetnosti, zaradi cikličnega časa, življenja. Življenje je čas. Izpostavljeni smo krogu rojstvo – smrt – rojstvo itd. Ravno tako deluje družba. Raste. Z vsako generacijo bolj raste proti vrhu. Ko bo dosegla svoj vrhunec, bo umrla. Vsi smo podvrženi k temu. Kdor se rodi, tudi umre. Otroci se s tem, ko se čuti varnega v pravljici, zaveda lastne moči, vendar ta moč predstavlja vedno neko vrlino, kar je orožje zoper boj lastnega ega.

Da bi posameznik dosegel popolno samouresničitev, se mora ta najprej seznaniti s svojim notranjim bitjem, to pa je proces, ki ga ne more predpisati nihče od staršev, niti če pozna posameznikovo vrednost. Nihče ne more namesto koga drugega opraviti naloge. Vsak jo mora sam, saj gre za boj s samim seboj. Sicer pa, kaj bi pridobili z bojevanjem z zunanjimi sovražniki? Kdor sebe premaga, naredi dovolj. Kdor sebe spremeni, lahko tudi druge, celoten svet. Tako malo je potrebno, a hkrati nam to predstavlja velik zalogaj. Ljubša nam je prevara, iluzija. Raje se delamo slepe, kot pa si priznamo Ničnost, saj je dvojnost zgolj navidezna. Grški filozof in osnovelec neoplatizma Plotin pravi: „ Ne obstaja dobro in zlo, obstaja samo bližje in dlje od Enega.“ (Roglič Kononenko in Kononenko, 2007, str. 59), hkrati pa se strinjam s slovenskim filozofom in parapsihologom Martinom Kojcem, ki pravi: „Edino po opazovanju nasprotja lahko nekaj spoznamo.“ (Roglič Kononenko in Kononenko, 2007, str. 203). Spoznamo pa ravno tisto, za kar se trudimo celo življenje: ugotoviti kdo sem.

16 POMEN ČAROVNICE – INICIATORKA

Podoba ljubeče matere in zlobne matere predstavlja v pravljici čaravnica. Ljubeča nastopa v otroštvu, zlobna pa v fazi ojdipske krize. Bettelheim meni, da nanjo ne gledamo napol realistično, kot mater, ki le daje in tej protipomenski hudobni mačehi, ki poveljuje, marveč na njo gledamo fantazijsko kot nadnaravno dobrohotno ali pa kot nadnaravno destruktivno (Bettelheim, 1999).

Obe podobi sta zelo jasno vidni v pravljicah. Junak jo sreča takrat, ko odide od doma in se po navadi izgubi v temačnem kraju, kar največkrat predstavlja gozd. Ta na začetku uresniči vse njegove želje, kot mati, ki je zelo požrtvovalna do svojega otroka. Vendar nam pravljica jasno pokaže, da se motimo in si delamo lažne utvare, da iščemo neodvisnost (Bettelheim, 1999).

Ko so izpolnjene vse želje junaka, se nekega dne, ko junak noče ugoditi njeni zahtevi in želi ravnati po svoje, se ravno ta mati, ki je delovala nesebično, sprevrže v kruto mater, ki junaku odvzame človeškost in ga spremeni v nižje bitje, kar predstavlja čarovničine čaravnije človeka v kakšno žival, kamen. Takoj ko se otrok prične bolj osamosvajati, udejstvovati, se količina nedovoljenih stvari zviša. Otrok takrat občuti globoka razočaranja, saj se je oseba, ki mu je bila poprej brezpogojno vdana, zdaj spremenila v osebo, ki ga odklanja, zavrača.

17 POMEN ŠTEVIL

Število tri se v pravljicah pogosto nanaša na tri vidike duševnosti, ki jih obravnava psihoanaliza. To so ono, jaz in nadjaz. Veliko pravljic se prične tako, da sprva junaka podcenjujejo in ga imajo za neumnega.

Kar se tiče otrokove zavesti, se v njegovih prvih letih ne spominja nobenih notranjih konfliktov. Ti se začnejo, ko mu starši pričnejo zastavljati posebne zahteve, ki niso v skladu z njegovimi željami. Te zahteve so tudi nekakšen spor s svetom, saj njihovo ponotranjenje prispeva k vzpostavitvi nadjaza in k ozaveščanju notranjih konfliktov. To

je tudi vzrok, zakaj se prvih let spominjamo kot brez konfliktnih, blaženih, toda praznih. V pravljici je to nakazano tako, da se v otrokovem življenju ne dogaja veliko stvari, dokler se ne zave konfliktov med seboj in starši, pa tudi v samem sebi. Preden nastopijo boji med onim, jazom in nadjazom zapletene osebnosti, se kaže junakova nediferencirana stopnja bivanja kot neumnost, neizkušnost, neznanje.

Kadar na začetku s pravljичnim junakom, ki ni edinec, najgrše ravnajo in je najbolj neveden, je skoraj vedno tretji otrok (Bettelheim, 1999).

Številke označujejo ljudi tako v nezavednem kot v zavestnem. "Dva" običajno označuje oba starša in "tri" otroka samega v odnosu do staršev. Otrok, ki je v pravljici tretji, se poslušalec z njim zlahka poistoveti, saj najosnovnejšo družinsko razporeditev predstavlja otrok, ki je tretji po vrsti (Bettelheim, 1999).

Ko v nezavednem presežemo dva, pomeni, da premagamo oba starša. Otrok se v odnosu do svojih staršev se počuti nepomembnega, zlorabljenega, zanemarjenega. Sam se izkaže veliko bolj s tem, če premaga starše kot brate in sestre. Uspe pa samo, če mu pomaga, ga uči in podpira kdo starejši. Le v tem primeru lahko doseže ali preseže raven staršev, to je s pomočjo odraslega učitelja (Bettelheim, 1999).

18 ANALIZE PRAVLJIC:

18.1 RDEČA KAPICA

Veliko pravljic, ki so znane po trajnem kolektivnem nezavednem, so namenjene sovražnikom žensk in posebno opozorilom ženske seksualnosti in njene eksistence, mišljeno kot preteča nevarnost ali grožnja (Franz, 1996).

Režiserka Hardwicke meni, da ko ima petletnik težave, je podobno kot pri Rdeči kapici. Boji se iti v gozd. Meni, da pozneje, ko je otrok star dvanajst ali trinajst let, zares opazi seksualno vpletenost. Volk je v postelji in jo povabi v posteljo. Pravi tudi, da ko bomo začeli brati pravljice na drugi ravni, bomo zadeli v spolno prebujenost.

Charles Perrault, ki je populariziral Rdečo kapico, je zelo razjasnil, da je 'volk' zapeljevalec, metafora za ženske pa ubraniti se spolnosti.

Pravljica uči, da otroci, še posebej mlada, lepa, vljudna dekleta, zelo zmotno delujejo, če poslušajo tujca. Ni preslišano, ko volk reče, da je zelo lačen. Seveda niso vsi volki isti. Nekateri so prijazni, ne moteči, ne sovražni, niso jezni, ampak udomačeni, nežni, sledijo mladim dekletom v ulicah, celo do njihovega doma.

Susan Brownmiller pravi celo v svoji knjigi z naslovom Proti naši volji, da je Rdeča kapica parabola posilstva. Pravi, da pravljica služi dekletom kot grožnja v gozdu, ki je zgodnji indikator "kulture posilstva" (Brownmiller, 1988).

Rdeče oblačilo Rdeče kapice je simbol za menstruacijo. Kot zanimivost Rosenberg navaja: » (...) da je rdeča barva najbolj pomembna, saj je to prva barva človeka. Dojenček se najprej ozira za rdečo barvo, šele od devetega meseca pa malček reagira na modro. To pa je le en primer za to, da je rdeče z vsem, kar se začinja in je prvinsko, globoko povezano.« (Rosenberg, 1987, str. 73).

Ne smemo pozabiti, da so stare pravljice bile pisane dolgo časa nazaj, ko je bila drugačna morala in brez sledi o enakopravnosti žensk in moških. Mislim, da je to glavni razlog, zakaj so ženske v pravljici opisane kot nemočne osebe, ki samo čakajo, da bodo rešene, ponovno oživljene ali poročene z očarljivim princem. Lahko pa rečem, da so pravljice popolni način za vzgojo, grajenje značaja in učenje razlike med dobrim in slabim itd.

»Volk ni le nosilec projekcije temačne in grozeče živali, marveč tudi pogosto čudovite naravne inteligence. Žival svetlobe.« (Franz, 1995, str. 254).

Večinoma je volk označen kot nevaren, uničujoč, predstavnik zla v najvišji obliki. Lahko bi ga enačili s kačo. Tu bi se lahko uprla na Biblijo, zgodbo o Raju, v katerem je prisotna kača. Kača, ki je zavedla Evo. V današnji družbi se kača večinoma razlaga kot ženska oseba, ki zavaja. Večkrat od moških slišim, da so ženske kače. Začela sem se spraševati, zakaj tako mislijo? Odgovor je bil biblijski. To so tudi sami priznali. Beseda kača je ženskega spola, zato lahko prinese v interpretaciji zgodb, predvsem religijskih,

veliko dilem, nezanesljivost. V hebrejskem "Levathian" in angleškem jeziku "Serpent", je kača oziroma kačji samec moškega spola. Iz tega lahko sklepam, da je bil moški tisti, ki je zavedel Evo. To vidimo tudi v Rdeči kapici. Volk je tisti, ki jo nadleguje in ne obratno. Rdeče ogrinjalo bi lahko pomenilo znak za ustavitev, stop, kot rdeča luč na semaforju. Lahko bi pomenila tudi smrtonosnost, kot rdeča mušnica, če bi jo zaužili. Skratka vse je stvar naše osebne interpretacije, vpogleda.

18.2 PEPELKA

Pepelka ni običajna zgodba, ki se začne z junakinjo revnega rodu in potem postane bogata, marveč zgodba, ki se začne z junakinjo bogatega rodu, ki pade v stanje revščine in potem ponovno postane bogata.

Pepelki v Grimmovi pravljici je mati umrla, vendar ji kljub temu zagotavlja pomoč preko magičnega objekta, ki se pojavi v obliki drevesa na materinem grobu.

Mačeha predstavlja nizkotnost v pravljici. Logični razlog za mačehino krutost je tekmovanje s Pepelko za pozornost moža oziroma očeta. Franzova meni, da je mačeha v moški psihologiji pogosto simbol nezavednega v destruktivni vlogi. Dejansko je lik mačeha dvojni, saj ima uničujoče namene, a le – ti pogosto vodijo junaka/injo v situacijo, ko mora identificirati in okrepiti svoje najboljše kvalitete.

Pepelka opravlja najbolj umazana, težka in zahtevna dela v hiši, kot je čiščenje tal.

Ogledala so znamenje luksuza in bogastva. V pravljici lahko predstavljajo pravo naravo junakinje, ki jo odseva. V tej pravljici ogledala predstavljajo samovšečnost njenih polsester. Predstavljajo tudi družinsko bogastvo. Ker odsevajo celo telo od glave do peta, kažejo na ekstremno bogastvo in moč, vsaj v preteklosti, ko še ni bilo Pepelke (Chevalier 1982).

Oče Pepelke manjka, vendar ni mrtev. Ker je konflikt med mačeho in Pepelko domač (zaseben), lahko domnevamo, da oče Pepelke ni hotel posegati, kar se tiče ženskega področja.

Pepel je simbol žalovanja. Ker je Pepelka prekrita s pepelom, morda ne zavedajoče se žaluje za svojo mamo in svojega težavnega položaja in neprijaznega gospodinjstva.

Pepelka je bila lepša kot njeni polsestri. Njena lepota kaže na to, da je bolj čednostna in dobra kot njeni polsestri. V preteklosti in pogosto tudi sedaj se je smatrala za odsev resnične narave človeka. V nekaterih verzijah sta tudi polsestri lepi kot Pepelka, vendar kažeta zgolj zunanjo lepoto, ki pa ni primerljiva z notranjo lepoto, ki jo kaže Pepelka.

Princ je kraljev sin in je snubec in skupni karakter vsem romantičnim pravljicam, kot je ta. V nekaj modernih pravljicah je princ nenaklonjen snubec, prisiljen iskati si ženo, dokler se srečno ne zaljubi v Pepelko.

Ples je velika zabava, na katero se vsak udeleženec obleče v najlepšo obleko, ki jo ima. Takšna svečanost je bila le za privilegirane in bogate. Veliko drugih različic pravljice imajo značilnosti Pepelke ter srečajo princa v cerkvi. V prejšnjih časih je to bil eden od nekaterih krajev, kjer so se lahko ljudje različnih slojev zbrali za čaščenje boga.

Rdeča je barva strasti in sijaja. Zahteva pozornost, za katero polsestri upata v prizadevanju za poroko s princem.

V različicah Pepelke le- ta joka, s katero kaže na nezadovoljstvo. Ne smatra se za slabost, marveč dokaz velikega bremena, ki ga nosi.

Babica ni postala skupna in dobro znana oseba v pravljici Pepelka, dokler je ni vključil Perrault v svojo verzijo Pepelke. V drugih verzijah te pravljice glavna junakinja dobi pomoč od pokojne matere. Babice vsebujejo le zahodne kulture (Perrault, Disney...). Grimmova verzija ne vsebuje babice. Drevo, ki je posajeno na materinem grobu, poskrbi za potrebne stvari, ki jih potrebuje Pepelka, da se udeleži plesa. Na splošno so pravljичne babice čudežne dobrotnice ljudem.

Pomembno je, da je Pepelka dobro dekle, ki je potrpežljiva in vztrajna.

Buča simbolizira žensko, luno, čarovnico, očarljivost proti zlobnemu duhu.

Kočija je znak bogastva. Zlato je dragocena kovina in je služila bogastvu v prejšnjih stoletjih.

18.3 MOTOVILKA

Zgodba o Motovilki je zgodba mladega dekleta, ki je zaprta v stolpu. Tam jo je zaprla čarovnica. Resnično skrb predstavlja zgodba v poželenju in nevarnosti za dekleta, ko vstopijo v obdobje pubertete. Večinski del simbolizma različic te pravljice je skupen. Obstaja pa nekaj odstopanj predvsem v Grimmovi različici, ki vsebuje veliko sveto pisemskih motivov. V zadnji verziji Motovilke sta brata Grimm dodala moralni nauk, da pokažeta na pomembnost ženske čistosti.

Brata Grimm nista zaslužna za vse biblijske motive Motovilke. Veliko zgodb na splošno vsebuje takšne elemente, kot je vrt, lasje, stolp, ukradena hrana. Samo v Grimmovi verziji, Motovilka rodi dvojčka, princ oslepi in Motovilkine solze povrnejo njegov vid (Luthi, 1976).

V drugi izdaji te pravljice sta brata Grimm in založnik ocenili, da je Motovilka neprimerna za otroke. Zato sta spremenila detajle, da ni bilo kazateljev na spolnost. Izbrisan je bil tisti segment za to izdajo, ko Motovilka vpraša čarovnico, ki jo kliče mati Gothel, zakaj misli, da so ji obleke postale preozke in nič več prav (Luthi, 1976).

Brata Grimm sta izbrisala najbolj pomembne erotične in seksualne elemente ter dodala številna krščanska izražanja in namigovanja, poudarjala specifične modele moškega in ženskega lika v navezavi s prevladovanjem patriarhalnega sistema tistega časa (Zipes, 1983).

Motovilka je klasična zgodba, kjer mati želi obvarovati svojo hči pred nevarnostjo, kar predstavlja prehod v puberteto, ki mora biti uspešno voden. Predstavlja tudi močno sporočilo mladim dekletom, da ohranijo patriarhalno naravo v moralnem smislu 19. stol. v Nemčiji. Vprašanje, ki ga večina Grimmovih zgodb zastavlja je: Kako se lahko nekdo uči? Kaj mora nekdo narediti, da uporabi svoje moči tako, da bo sprejet v družbi in ponovno ustvaril družbo, ki bo obdržala norme statusa quo? (Zipes, 1983).

Motovilkina zgodba ni nič drugačna. Le odgovarja na Grimmova vprašanja. Veliko bibličnih namigovanj je prodrlo v zgodbo Motovilke, kot je na primer začetek, ko si mož in žena že dolgo želita otroka, kar namiguje na Abrahama in Saro, ko sta si močno

želela otroka in ga nikakor nista mogla dobiti. Bog se ju je pri Sarinih devetdesetih in Abrahamovih stotih letih usmilil in Sara je rodila otroka. Prav tako pri rojstvu Motovilke zgleda, da je njena mati neplodna, kar spominja na čudež rojstva Izaka, sina Sare in Abrahama.

Najbolj opazna podoba iz Biblije je vrt Eden, ki je opazna v Motovilki kot čudovit vrt, poln rož in zelenjave. Ravno tako kot vrt Eden pripada Bogu, ki je vsemogóčen in ki se nikogar ne boji, tudi vrt v zgodbi pripada zelo mogočni in neustrašni čarovnici. Mož mora veliko plačati, za natrgani motovilec, kot plača človek v edenskem vrtu. Iz tega lahko sklepam, da je motovilec prepovedano jabolko. V obeh primerih hrepenenje ženske in uživanje prepovedanega sadeža ima strašne posledice za oba, tako za njo kot njenega moža. Visoki zidovi okrog vrta obstajajo v religijski podobi za zaprt vrt, ki predstavlja devištvo, Marijo. Ravno tako kot je Marijina čistost obdana z zidovi, je Motovilka, ki je ime dobila po motovilcu, rastočega v vrtu, skritega za obzidjem.

Rojstvo otroka je notranja preobrazba, ki deklico, otroka, spremeni v mater.

Dvojčka spominjata na Rebekino rojstvo dvojčkov v Svetem pismu (Sveto pismo, 1984).

Stolp v katerem je Motovilka zaprta, nosi podobo iz Svetega pisma. Stolp je simbol Babilonskega stolpa, katerega vrh naj bi segal do nebes (Sveto pismo, 1984).

Stolp simbolno predstavlja povezavo nebes in zemlje (Chevalier – Gheerbrant, 1995). V nekaterih bibličnih odlomkih, na splošno podoba stolpa dejansko predstavlja Boga in pobožnost. Okno v stolpu je prav tako simbol religijske pomembnosti. Zunanja svetloba pripada Božjemu duhu in samo okno devici Mariji.

Dekle, ki je zaprto v stolpu, Motovilka, prav tako služi povezavi med Bogom in človekom. Petje znotraj stolpa simbolično nakazuje na angela iz nebes. Njeni dolgi zlati lasje predstavljajo svetniški sij angela, kar lahko povežemo z angelom, ki poje slavo Bogu.

Motovilkini lasje prav tako predstavljajo povezavo med nebese in zemljo. Njene kitke so vzporedne z biblično podobo Jakobove brade, ko je sanjal, da je imel brado od zemlje do nebes, po kateri so se dvigovali in spuščali angeli (Sveto pismo, 1984). Lahko bi čarovnica predstavljala padlega angela Luciferja, ki se najpogosteje dviga in spušča po Motovilkinih kodrih.

Njeni lasje sami po sebi že simbolizirajo zunanjo manifestacijo čednosti. Dolga kita predstavlja skupno podobo nje same kot devico, prekrito z dolgimi lasmi. Ko čarovnica izve za Motovilkino ljubezensko razmerje s princem, je besna, zato ji odreže kite, kar provocira podobo iz Svetega pisma Samsona in Delilah.

Samson reče Delilah, da če bo ostrižen, bo vsa njegova moč pošla, postal bo šibak in bo kot drugi možje (Sveto pismo, 1984). Podobno Motovilka, ki ni več čista, je kot ostali ljudje, kar simbolizirajo njene odstrižene kite.

Motovilka je izgnana iz stolpa z odstriženimi lasmi. Motovilka je predstavljena kot padla ženska s tega gledišča.

Kot je bil Lucifer izgnan iz nebes in bil pripeljan v pekel, je bila izgnana Motovilka v puščavo, kjer je živela v bedi in hrepenenjih. Motovilka, ki je živela v izgnanstvu v puščavi, je bila veliko let tavajoča, kot so to bili Izraelčani. Tavalili so štirideset let v divjini, da bi bili ponižni do boga in mu dokazali, kaj je bilo in kaj ni bilo v njihovih srcih, preden so bili vodeni v obljubljeni deželo.

Ko se je vrnil princ k stolpu ga je pahnila v robide, ki so mu iztaknile oko in oslepel. To je vzporednica svetopisemski zgodbi o Samsonu, ko so mu Palestinci odrezali lase in iztaknili oči. Biblijske sledi vsebuje tudi motiv, v katerem Motovilka povrne vid princu. Ravno tako je Jezus ozdravil mnogo bolnih in med temi so bili tudi slepi in jim povrnili vid, kar je prisposoba za dajanje smisla naši eksistenci (Sveto pismo, 1984).

Motovilka je Kristus, ko ji dve solzi padeta v očesa princa, ki sta mu povrnili vid. Princ in Motovilka sta ponovno združena, ko se princu povrne vid in njegov smisel bivanja. Odpelje jo v svoje kraljestvo, kjer je bila z navdušenjem sprejeta. Motovilka se je vrnila iz izgona in vstopila v obljubljeni deželo.

V Motovilki sta brata Grimm vzela zgodbi segment, ki je govoril o obredu prehoda, vendar sta obdržala ta element, dodala sta moralno sporočilo o pomembnosti ženske čistosti, ujete v ideale časa v katerem so takrat živeli. Grimmova se nanašata na avtoriteto bibličnih zgodb, da bi oplodil socializacijski proces ženske. Zgodba Motovilke funkcionira z normami kapitalistične družbe, v katerih sta brata Grimm pisala o junakinji, ki se mora učiti biti pasivna, poslušna, požrtvovalna, delavna, potrpežljiva. Njen cilj je bogastvo, nakit in moški, ki bo varoval njene pravice (Zipes, 1983).

Grimmova sta uporabila zgodbo Motovilka, da bi prenesla sporočilo mladim ženskam, da bi se izognile nesrečam, ki jih je morala Motovilka prestat, da se učijo od svojih napak in jih ne ponavljajo ter živijo po biblijskih predpisih.

19 SKLEP

Človek doživlja svet v obliki simbolov, po besedi. Tako odkriva v njem in še posebej v sebi smisel svojega obstoja.

Skozi vrsto simbolike v pravljicah otroke pridobimo. Nasprotni učinek bi bil, če bi otroke namerno učili zmernosti, poguma, ne sovražnosti itd. S tem odvrnemo otroka, ne pridobimo. Otroci rabijo pravljice, vendar na njihov način. Oni si jo čisto drugače interpretirajo, kot pa bi si jo odrasli. Razlog je v tem, da je svet odraslih prikrikl razum, otroški svet pa si jo interpretira veliko globlje, nezavedno, tisto kar je še neaktivno in čaka na nek zbudljaj, da bi se zbudilo in primerno aktiviralo v posameznikovem življenju.

Vedeti morajo, da življenje ni enostavno, marveč, da se je potrebno boriti. Vedno je vmes naloga, ki jo mora otrok opraviti. Pravljice potegnejo otroka noter. Zanj je to realnost. Zanj je pravljica tisto, kar imamo danes v zavesti, neodvisno, kaj se dogaja v fizičnem telesu (nekdo je daleč). Otrok se identificira z likom, na podlagi katerega se oblikujejo, aktivirajo temelji psihe tj. arhetipski elementi pravičnosti. Jung pravi, da človek teži k uresničenju svojega jaza. Ni se strinjal s Freudom glede podzavesti.

Freud je bil mnenja, da imamo osebno podzavest, ki jo potlačujemo. V podzavesti so skriti nagoni in obrambni mehanizmi. Da obstaja osebna in kolektivna podzavest, je bil mnenja Jung. Kolektivno zavest sestavljajo arhetipi, kjer o njih največ izvemo v sanjah in mitih. Človeštvo intuitivno dojema vse najpomembnejše vidike stvarnosti, ki jih ne more zavestno razumeti in spoznati, z arhetipskimi podobami človeštva oziroma s simboli. Tipična arhetipa sta anima (ženska v moškem) in animus (moški v ženski).

V procesu spolne identifikacije, v katerem skuša posameznik prevzeti značilnosti lastnega spola, se oblikujeta kompleksa anime, ki predstavlja potlačene zahteve ženske narave pri moškem in animusa, ki predstavlja potlačene zahteve moškega spola pri ženski. Gibanje k celovitosti, ki ga spodbuja sebstvo, imenujemo proces individuacije. V tem procesu imamo možnost integrirati v sebi vse dele, saj potlačene vsebine začenjajo prihajati v zavest. V bistvu gre za razvoj pri katerem je cilj uresničitvev in izpolnitev naših potencialov in usode. Je naraven proces, ki zdravi. Na nek način je individuacija proces osebne oz. duhovne rasti posameznika. Vedeti pa moramo, da ta ne vodi v popolno avtonomijo oz. neodvisnost.

Individuacija je nekakšna pot, ko posameznik išče samega sebe. Pri tem je postavljen pred velike konflikte, ki se dogajajo v njem samem. To je notranji proces razreševanja konfliktov, ko poskušamo uveljaviti svojo individualnost, ki pa je povsem nasprotno konformnosti in regresiji. Vsekakor se je vredno potruditi, saj upiranje temu vodi v krizo, stagnacijo. Jung je to poimenoval nevroza, lahko pa se pojavi tudi psihoza.

Otrok je v svetu pravljice in prav tu se pojavlja element pravičnosti. Kar je bilo prej pasivno, je zdaj aktivno. Pasivno vse to sprejema. Nauči se kako reagirati v raznovrstnih situacijah. Otroci seveda pozabijo pravljice, a kar je ta vzbudila, to ostane. Elementi izvirajo iz globine duhovnega, kar je seveda temelj bitja. Jung bi temu rekel kolektivno nezavedno, ki je baza vseh podatkov, najbolj skritih resnic človeštva. Otroku je potrebno vzbuditi najgloblje- to je vrlina. Lahko verjamemo Platonovemu izreku, ko pravi, da dobro ukoreninjena zgodba, da na koncu dobre sadove. To pa so vrline, ki dajejo moč. Zelo pomembna vrednota je razlikovanje med dobrim in slabim. Pomembna je hierarhija vrednot. Vsaka pravljica je grajena na morali. S tem omogoča zdravo psiho. Pomembno vlogo v razvoju zavesti posameznika igra t.i. kolektivna zavest. C. G. Jung pravi, da se sami odločamo, ali nam bo na naši poti napredovanja,

razvoja, pomagala ali nas ovirala. Ovirala nas bo, če bomo že vnaprej "vedeli" da v nečem ne bomo uspeli, verjeli negativnim kritikam, verjeli, da, če to ni uspelo nekemu drugemu, tudi nam ne bo in podobno. Na tem področju velja, da enako privlači enako, zato je dobro, da pazimo na svoje misli, da nas ne izdajo, kot je svetoval že Shakespeare.

Pravljica deluje od znotraj. Če ponazorimo s primerom, bi lahko rekli za otroka, ki noče delit igrač z drugimi in vzgojiteljico, ki potem začne pridige, da čuti zunanji pritisk, da jih deli. Otrok čuti pritisk in on ni prišel do tega sklepa. Boljše da izberemo ustrezno pravljico in ga potegnemo vanjo. Pravljica zdaj deluje znotraj njegove psihe. To pomeni spodbuditev psihološkega procesa. Potem ga je sram pred samim sabo, da ne deli, saj je razvil moči psihe. Enako vpliva na nas pravljica. Pomembno je, da beremo stare pravljice z arhetipskimi elementi. Npr. Volk pogoltne babico, Rdečo kapico. Če pa mi skušamo prikriti grozodejstvo in rečemo, da ju je le zaklenil, pravljica izgubi svoj namen. Otrok ne doživlja na enak način. Smrt, ki se jo vedno skuša prikriti, je nekaj čisto vsakdanjega, nekaj kar se predvsem v vzhodnih kulturah ne prikriva, saj jo srečujejo na ulicah mladi in stari in to ni nek tabu, kot pa je v zahodnih deželah. Če v pravljici volk pogoltne babico, se otrok smrti ne zaveda, ne razmišlja o tem. Zanj je še vedno živa. Važni so simbolični elementi. Ko Rdečo kapico rešijo z volkovega trebuha pomeni preporod oz. ponovno rojstvo. Rdeča kapica se je še enkrat rodila, kar bi lahko pomenilo notranje rojstvo. Platon je govoril o notranjem boju, ki ga bije vsak posameznik. Ko je zrela situacija, je potrebno novo rojstvo – iniciacijski pomen na koncu pravljice. Smrt starega, rojstvo novega. Vmes se dogaja transformacija. Ravno zato mora spati Trnuljčica. Potem pa se rodi nova Trnuljčica, lepa, bela, v katero se princ zaljubi. V tem pa je magija ljubezni.

Miti, pravljice in sanje so nekakšni kanali, kako arhetipi prihajajo v zavest. Jung je opazil podobnost z arhetipskimi sanjami, ki nam vedno hočejo nekaj sporočiti, predvsem takrat, ko smo na križišču svoje poti. Ko se zavedamo notranjega občutka, da nekdo bedi na sanje, glas višine, ki je vezan na duhovno bitje človeka. Impulzi duha so neprestani. Arhetipi se izražajo kot glas vesti, notranji modrec. Freud in Jung sta menila, da ravno ta daje spodbude s sveta duha. Na to nimamo vpliva. Pride ali ne. Pravljice so podobno kanal, ki oživijo določene elemente s psihe. Jung pravi, da je pravljica aktivni kanal, kako prihajajo arhetipi (moč, ljubezen, pravičnost...) v nas. Pomembno pa je, da

se zavedamo takratnega časa, čas 19. stoletja, v katerem je deloval psihoanalitik Bettelheim in še mnogi drugi. Bili so nekoliko omejeni, predvsem s strani morale. Vzrok tega je bil predvsem takratni patriarhalni odnos v družini. Pri obravnavi primerov treh pravljic sem se opirala na sodobnejše avtorje/ice, ki prav to omejitev premagujejo.

Otrok v pravljici zapusti svet realnosti. Na tem mestu bi se lahko vprašali kateri svet je bolj realen? Tu bi se oglasil Platon, ko bi rekel, da je svet arhetipov edina realnost, iz koder izvira vzrok vseh pojavnih stvari. Ko se vstopa v svet domišljije, je to svet duše, ki ga vodi pravica. Najprej je potrebno spoznati dušo, da lahko delujemo v realnosti.

20 VIRI IN LITERATURA

20.1 VIRI

- Grimm, J. & W. (2000). *Motovilka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Grimm, J. & W. (1988). *Pepelka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Grimm, J. & W. (2011). *Rdeča kapica*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

20.2 LITERATURA

- Bettelheim, B. (1999). *Rabe čudežnega. O pomenu pravljic*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- Brownmiller, S. (1988). *Proti naši volji : moški, ženske in posilstvo*. Ljubljana : Knjižnica revolucionarne teorije : Univerzitetna konferenca ZSMS.
- Campbell, J. (2007). *Junak tisočernih obrazov*. Nova Gorica: Založba Eno.
- Campbell, J. V. (2010). *Poti do sreče*. Nova Gorica: Založba Eno.
- Chevalier, J. in Cheerbrant , A. (1995). *Slovar simbolov: miti, sanje, liki, običaji, barve, števila*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Franz, M. L. von, (1995). *Shadow and evil in fairy tales*. Boston & London: Shambhala.
- Franz, M. L. von, (1996). *The interpretation of fairy tales*. Boston & London: Shambhala.
- Freud, S. (2001). *Inhibicija, simptom, tesnoba*. Ljubljana: Društvo za teoretsko psihoanalizo.
- Grimm, J. & W. (2004). *The annotated brothers Grimm*. New York: Norton.
- Jung, C. G. (2002). *Psihologija in vzgoja*. Ljubljana: Študentska založba.
- Kališnik, V. (2009). *Svetlo modra : priročnik za duhovno rast in razvoj*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Keen, S. (2006). *Ogenj v trebuhu: kako biti moški*. Nova Gorica: Založba Eno
- Kojc, M. (1995). *Učbenik življenja*. Ljubljana: Domus.
- Luthi, M. (1976). *Once upon a time*. Bloomington: Indiana UP.
- Mannoni, O. (1986). *Freud*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Parfitt, W. (1997). *Prvine psihosinteze*. Ljubljana: Aura.

- Pieper, J. (2007). Neizpojna luč: negativni element v svetovnem nazoru Tomaža Akvinskega. Ljubljana: Družina.
- Roglič Kononenko, I. in Kononenko, I. (2007). Učitelji modrosti. Ljubljana: samozal. I. Roglič Kononenko.
- Rosenberg, A. (1987). Odkrivajmo simbole. Prasimboli in njihovo spreminjanje. Celje: Mohorjeva družba.
- Rutar, D. (2006). Kaj je psihoanaliza ali Zakaj ne moremo spoznati sebe v enajstih korakih. Ljubljana: YDH – Društvo za teorijo in kulturo hendikepa.
- Sveto pismo Stare in nove zaveze: slovenski standardni prevod. (2007). Ljubljana: Svetopisemska družba Slovenije.
- Tatar, M. (2002). The annotated classic fairy tales. New York: Norton.
- Trstenjak, A. (1989). Skozi prizmo besede. Ljubljana: Slovenska matica.
- Trstenjak, A. (1968). Hoja za človekom. Celje: Mohorjeva družba.
- Zipes, J. (1983). Fairy tales and the art of subversion. New York: Wildman Press.